

12

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 383** _____ **Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledky žáků v ČR** > Josef Basl
- 387** _____ **KRONIKA**
Blahopřání Petru Kárníkovi
- 388** _____ **Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky – 1.** > Karel Sosna
- 392** _____ **KNIHOVNY A WEB 2.0**
Chyťte se do sociálních sítí > Jan Rylich
- 394** _____ **Krizové řízení v archivech, knihovnách, muzeích a památkových objektech** > Vladimíra Švorcová
- 395** _____ **Seminář Hudba a handicap v Knihovně města Hradec Králové** > Šimona Šimonová
- 397** _____ **JAK NA TO**
Architektura knihoven – 2. > Ladislav Kurka
- 401** _____ **Projekt Slovník českých knihovníků** > Monika Kratochvílová
- 403** _____ **Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 11. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití** > William Sherman
- 404** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha**
Požizování a užití obrazových záznamů uživatelů a zaměstnanců knihoven > Petra Koutná
- 406** _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Knihovny a advokacie – téma konference v Holandsku
> Eva Marvanová
- 408** _____ **Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v září 2008** > Petra Myšková, Věra Pilecká
- 409** _____ **Z KNIHOVEN**
- 410** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 411** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- 412** _____ **ZE SVĚTA**
_____ **ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 23.**
> Jaroslav Císař
_____ **JMENNÝ REJSTŘÍK 2008**

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaeDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny
Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159
e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha
čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko:

Na rok 2009 objednávky přijímá redakce ČTENÁŘE
(adresa viz výše)

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 5. 12. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > International research into reader literacy and the results of pupils in the Czech Republic *Josef Basl* |383
- > The interesting history of the Parliamentary Library of the Czech Republic – I *Karel Sosna* |388
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0:
Get onto the social networks *Jan Rylich* |392
- > *Music and the handicapped* seminar at the Hradec Králové Library *Šimona Šimonová* |395
- > HOW TO: Library Architecture – II *Ladislav Kurka* |397
- > The Encyclopedia of Czech Librarians project
Monika Kratochvílová |401
- > Is it old-fashioned to be a librarian? Thirty-three reasons why libraries and librarians are still extremely important – 11
William Sherman |403
- > HOW TO: Statutes are books too – Visual and audiovisual records of library users and employees – making and utilizing them *Petra Koutná* |404
- > FROM ABROAD: Libraries and the legal profession – special Dutch conference *Eva Marvanová* |406
- > Review of theses defended at the Charles University Faculty of Philosophy and Arts Institute of Information Studies and Librarianship in September 2008 *Petra Myšková, Věra Pilecká* |408
- > From the libraries |409
- > Regular features
- > Name index 2008

AUS DEM INHALT

- > Internationale Untersuchungen der Leserkennntnis des Lesens und Schreibens und Ergebnisse der Schüler in der TschR *Josef Basl* |383
- > Interessante Historie der Parlamentsbibliothek der Tschechischen Republik – I *Karel Sosna* |388
- > BIBLIOTHEKEN UND WEB 2.0: Haschen Sie sich in die Sozialnetze! *Jan Rylich* |392
- > Seminar Musik und Handikap in der Stadtbibliothek in Hradec Králové *Šimona Šimonová* |395
- > WIE DARAU: Architektur der Bibliotheken – II
Ladislav Kurka |397
- > Entwurf Wörterbuch der tschechischen Bibliothekare
Monika Kratochvílová |401
- > Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet?
33 Gründe warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer außerordentlich wichtig sind – 11
William Sherman |403
- > WIE DARAU: Gesetzbuch ist auch ein Buch: Anschaffung und weitere Nutzung der Bild- und Tonbildaufnahmen der Bibliotheksbenützer und -angestellten *Petra Koutná* |404
- > AUS DEM AUSLAND: Bibliotheken und Anwaltschaft – Konferenzthema in Niederlande *Eva Marvanová* |406
- > Übersicht der verteidigten Arbeiten im Institut der Informationsstudien von Philosophischer Fakultät der Karlsuniversität *Petra Myšková, Věra Pilecká* |408
- > Aus den Bibliotheken |409
- > Regelmäßige Spalten
- > Namensregister 2008

Milí čtenáři, konec roku je časem bilancování a zamýšlení se nad tím, co z našich plánů, představ a předsevzetí se nám v uplynulém roce podařilo zrealizovat a naplnit. A to jak v životě osobním, tak pracovním. Na druhou stranu je to podle mého názoru doba k hlubším úvahám vlastně trochu nevhodná, protože je poměrně hektická. Ne, nechci si zde stěžovat na stále větší stres a konzum, který provází vánoční svátky. Jsem v tomto případě totiž zastáncem přísloví: „Jak si to kdo udělá, takové to má.“

O slovo se však hlásí i v knihovnách povinnosti pracovní, které jednoduše jako vánoční shon ignorovat nejde. Ani v redakci tomu není v tomto čase jinak. Přesto jsme si před několika dny před sebe vyložili všechna dosud vyšlá čísla letošního Čtenáře a kritickým okem jsme začali hodnotit. A výsledek? Myslíme si, že časopis se ve svém jubilejním šedesátém ročníku alespoň trochu opravdu proměnil. Už na první pohled se snažil přinášet hlubší zamýšlení nad rolí knihoven v současné společnosti po celý rok. Na jeho obálkách se tak střídala různá témata. Od dětského čtenářství přes multikulturní setkávání až třeba po mobilní knihovny. Prosinčovým číslem, kdy se s nadhledem snažíme naznačit, co si vlastně uživatel dnes může ve „své síťovce z knihovny přinést“, tato série myšlenek v podstatě končí. Nicméně i od ledna jsme pro vás nachystali téma zajímavé a v jistém slova smyslu i stále aktuální. Nechte se překvapit.

Co nyní prozradíme, je, že již příští měsíc k vám dorazí Čtenář trochu rozsáhlejší. Přes Vánoce ho totiž hodláme „vykrmit“ o čtyři stránky a tak by to mělo zůstat po celý rok. Zajímavých témat je totiž mnoho. Doporučuji k pozornosti například právě začínající materiál o historii Parlamentní knihovny ČR.

Doufáme proto, že nám i nadále zachováte čtenářskou a autorskou přízeň. Knihovnické časopisy jsou nedílnou součástí celoživotního vzdělávání v našem oboru a my se zavazujeme tuto roli i nadále co nejlépe plnit.

Lenka Šimková

☑ Šestý ročník knihovnické konference **Kniha v 21. století** proběhne ve dnech **11.–12. února 2009**. Setkání organizuje Ústav bohemistiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity v Opavě ve spolupráci s regionálním výborem Moravsko-slezského a Olomouckého kraje SKIP. Příspěvky lze přihlásit do 31. 12. 2008. Přihlášku na konferenci je nutno doručit do 31. 1. 2009. Více informací viz <http://www.fpf.slu.cz/ustavy/ustav-bohemistiky-a-knihovnictvi/veda/k21/konference-kniha-v-21-stoleti/>.

☑ Putovní výstava **Život a doba spisovatele Karla Čapka**, která připomíná sedmdesáté výročí spisovatelova úmrtí, se představuje **od 6. listopadu 2008 do 16. ledna 2009** v pražském Klementinu (ředitelská chodba). Prostřednictvím faksimilií nejruznějších dobových dokumentů, dopisů, plakátů, stránek z novin a vybraných citátů si její návštěvníci připomenou nejenom mimořádné Čapkovy literární dílo, ale zároveň nahlédnou i do jeho soukromého života.

☑ Výstava **Josef Kajetán Tyl a české divadlo první poloviny 19. století** je otevřena **od 27. listopadu 2008 do 31. ledna 2009** v Malé výstavní síni Památníku národního písemnictví. Výstava se koná při příležitosti 200. výročí narození J. K. Tyla.

NEUŠLO NÁM

☑ Profesionální sdružení Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) slaví letos 40. výročí svého vzniku. U příležitosti tohoto výročí se v Městské knihovně v Praze uskutečnila 20. listopadu mezinárodní konference „Profese: knihovník“, jejímž hlavním tématem byly rychlé změny knihovnické profese v souvislosti s rozvojem informačních technologií a internetu. Odborníci z Francie, Velké Británie, Německa, Slovenska a Česka představili své pohledy na knihovnickou profesi v blízké budoucnosti. PhDr. Vít Richter mimo jiné informoval o rozhodnutí posílit SKIP funkcí jednoho výkonného pracovníka. Tímto historicky prvním zaměstnancem bude Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.

Na snímku čestná předsedkyně SKIP PhDr. Jarmila Burgetová.

Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledky žáků v ČR

ÚVOD

Tento text se věnuje problematice čtenářské gramotnosti a způsobům jejího zjišťování v rámci dvou mezinárodních projektů. Hlavním cílem je přiblížit čtenářskou gramotnost žáků v České republice v mezinárodním kontextu. Dále je pozornost věnována školním knihovnám jako dílčímu tématu v rámci výzkumu čtenářské gramotnosti.

Autor pracuje v Oddělení mezinárodních výzkumů Ústavu pro informace ve vzdělávání a příspěvek připravil především na základě publikací, které v tomto oddělení v předchozích letech vznikly¹.

Čtenářská gramotnost žáků v České republice byla dosud zjišťována v rámci dvou mezinárodních projektů – PISA a PIRLS. V roce 2000 byl poprvé realizován projekt PISA (Programme for International Student Assessment), který je zaštitěný Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Výzkum PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) organizovaný Mezinárodní asociací pro hodnocení výsledků vzdělávání (IEA) proběhl v roce 2001.

O PROJEKTU PISA

Výzkum PISA se zaměřuje na srovnání znalostí a dovedností patnáctiletých žáků v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti. Sběr dat probíhá jednou za tři roky, testují se znalosti a dovednosti ve všech uvedených oblastech, ale pokaždé je jedné z nich věnován větší prostor tak, aby o ní bylo možné získat detailnější informace. V roce 2000 byla hlavní pozornost věnována čtenářské gramotnosti, v roce 2003 šlo o matematickou gramotnost a v roce 2006 byla klíčovou oblastí přírodovědná gramotnost. V dalším cyklu, který proběhne v roce 2009, bude znovu hlavní pozornost věnována čtenářské gramotnosti. Pro další přiblížení je vhodné uvést, že výzkum PISA probíhá ve většině zemí jako reprezentativní šetření, kterého se účastní jen vybraný vzorek škol. Například v České republice se v roce 2006 projektu zúčastnilo 245 škol a celkem 9016 žáků.

Výzkumu je v celém světě věnována velká pozornost. Jeho výsledky vypovídají o tom, jak úspěšní jsou žáci jednotlivých zemí v mezinárodním srovnání a jak efektivně připravují různé vzdělávací systémy mladou generaci pro život v moderní společnosti a pro uplatnění na trhu práce. Úroveň znalostí a dovedností je ve výzkumu PISA zjišťována pomocí písemných testů. Kromě testů vyplňují žáci dotazník, který obsahuje otázky týkající se jejich názorů a postojů ohledně školního prostředí, plánů do budoucna, rodinného zázemí, studia přírodních věd a obecné povědomosti s výpočetní technikou. Součástí výzkumu je také dotazník pro ředitele škol.

Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost jsou pojednávány jako součást jednoho celku, jakési celkové gramotnosti, která je nezbytnou výbavou moderního občana. Proto jsou vymezeny jednotným způsobem pomocí těchto tří aspektů:

- postupy, které jsou aplikovány při řešení nějakého úkolu;
- obsah (konkrétní vědomosti), na kterém jsou dané postupy aplikovány;
- typ situace, ve které k aplikování vědomostí a postupů dochází.

Čtenářská gramotnost je ve výzkumu PISA **vymezena** jako *schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a poten-*

ciálu a k aktivní účasti ve společnosti. Podrobněji je čtenářská gramotnost z hlediska postupů, obsahu a typu situace charakterizována následujícím způsobem:

Postupy

V oblasti čtenářské gramotnosti je tento aspekt reprezentován typem činnosti, kterou mají žáci vykonávat při řešení zadané úlohy. Jedná se o pět typů činností:

- ▶ Obecné porozumění – čtenář o textu uvažuje jako o celku, má za úkol vystihnout hlavní myšlenku textu, vysvětlit jeho účel.
- ▶ Získávání informací – čtenář vyhledává v textu požadovanou informaci.
- ▶ Vytvoření interpretace – čtenář zobecňuje své prvotní dojmy a zpracovává informace logickým způsobem.
- ▶ Posouzení obsahu textu – čtenář porovnává informace nacházející se v textu s informacemi z jiných zdrojů a umí obhájit vlastní názor.
- ▶ Posouzení formy textu – čtenář hodnotí kvalitu napsaného textu, posuzuje například stavbu textu, žánr či jazyk autora.

Obsah

Tento aspekt je v oblasti čtenářské gramotnosti reprezentován různými typy textů, od kterých se odvíjejí čtenářské úkoly. Při výběru textů se přihlíží ke skutečnosti, že se člověk v životě setkává s různými druhy textů a při práci s nimi musí vykonávat široké spektrum čtenářských aktivit. Texty jsou členěny na souvislé a nesouvislé. Mezi *souvislé* texty se řadí vyprávění, výklad, popis, polemické texty a pokyny. Mezi *nesouvislé* texty patří formuláře, reklamy, grafy a diagramy, tabulky, obrázky a mapy.

Situace

V oblasti čtenářské gramotnosti jsou úlohy klasifikovány podle účelu, pro který byl napsán text, s nímž úloha pracuje. Texty jsou děleny do čtyř kategorií:

- ▶ osobní (např. osobní dopis);
- ▶ veřejné (oficiální dokumenty nebo oznámení);
- ▶ pracovní (pokyny a návody);
- ▶ vzdělávací (např. učební texty).

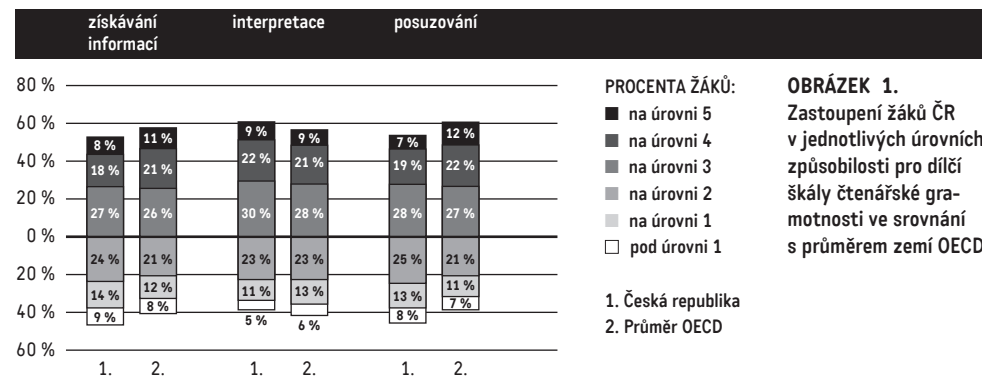
PISA 2000

Na čtenářskou gramotnost byla v roce 2000 soustředěna hlavní pozornost v rámci prvního cyklu výzkumu PISA. Pro **prezentaci výsledků** žáků byly zvoleny tři dílčí **škály**. První z nich charakterizuje dovednost získávat informace z textu, druhá dovednost interpretovat přečtený text a třetí vystihuje dovednost přečtený text posoudit z obsahového a formálního hlediska a dát jej do souvislosti s poznatky získanými z jiných zdrojů.

Dále se pracuje s celkovou škálou čtenářské gramotnosti. Mezinárodní průměr na celkové škále má hodnotu 500, jeho hodnoty u dílčích škál se odchyľují. Na celkové škále čtenářské gramotnosti dosáhl průměr pro Českou republiku ve sledovaném roce hodnoty 492.

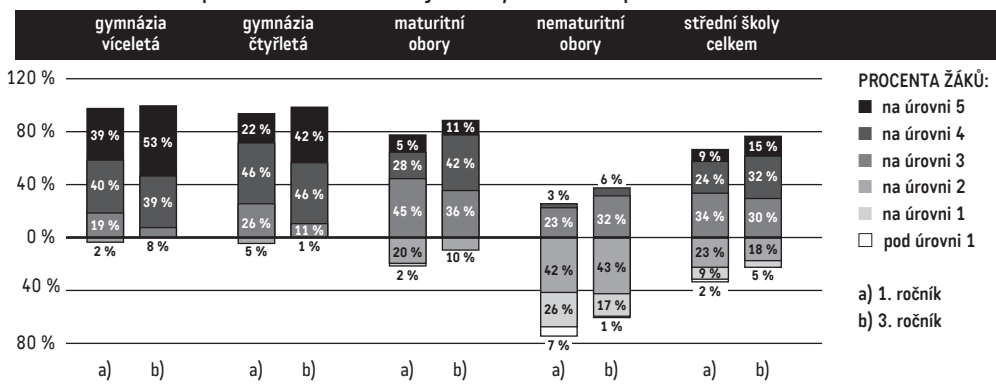
Každá ze škál je rozdělena na pět **úrovní způsobilosti**, každá je charakterizována řadou dovedností, které musí žák demonstrovat, aby dané úroveň dosáhl. Co se týká celkové škály čtenářské gramotnosti, podíly žáků, kteří se nacházejí na jednotlivých úrovních způsobilosti, byly na základě výsledků PISA 2000 v České republice blízké mezinárodnímu průměru. Při bližším pohledu na dílčí škály (viz obrázek 1) je pak možné sledovat, že v případě škál vyjadřujících výsledek pro *získávání informací* a pro *posuzování* je výsledek našich žáků spíše pod průměrem.

Kromě celkových výsledků je zajímavé podívat se na výsledky žáků v ČR podle **typu** navštěvovaného **školy**. Při srovnání situace u žáků středních škol je možné využít toho, že výzkum PISA byl

v roce 2000 uskutečněn také ve třetích ročnících středních škol. Proto je na obrázku 2 možné pozorovat nejen rozdíly mezi jednotlivými typy škol, ale i posun v úrovni dosažené čtenářské gramotnosti v průběhu středoškolského studia. Za zmínku stojí skutečnost, že rozdíly mezi typy škol jsou výrazně větší než rozdíly mezi prvními a třetími ročníky v rámci jednotlivých typů škol. Výrazně nižší úroveň čtenářské gramotnosti byla v roce 2000 zjištěna u žáků nematuritních oborů.

OBRÁZEK 2. Zastoupení žáků středních škol v jednotlivých úrovních způsobilosti

Také výsledky pro ČR v letech 2003 a 2006 poukazují na skutečnost, že žáci ve čtenářské gramotnosti dlouhodobě nedosahují ani průměrných výsledků. V následující tabulce (obrázek 3) je navíc pozornost věnována rozdílům mezi jednotlivými typy škol, které jsou ve všech sledovaných letech statisticky významné.

OBRÁZEK 3. PISA – Trendy ve čtenářské gramotnosti

	2000	2003	2006
ZŠ	474	469	457
gymnázium víceleté	592	593	609
gymnázium čtyřleté	582	584	603
SOŠ, SOU s maturitou	525	517	522
SOŠ, SOU bez maturity	436	433	386
ČR průměr	492	489	483

O PROJEKTU PIRLS

Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti PIRLS zjišťoval v roce 2001, kdy se jej Česká republika zúčastnila, čtenářskou gramotnost žáků 4. tříd základních škol. Byly použity dva základní typy testových nástrojů: písemné testy a dotazníky (žákovský, školní, rodičovský a učitelský).

Záměrem projektu je sledovat čtenářskou gramotnost žáků každých pět let. Druhý cyklus byl tedy realizován v roce 2006, kdy se jej ovšem Česká republika neúčastnila.

PIRLS 2001

V rámci výzkumu PIRLS 2001 byla **čtenářská gramotnost** definována jako *schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat*. Na základě tohoto vymezení byly stanoveny tři aspekty čtenářské gramotnosti:

- ▶ čtenářské záměry;
- ▶ procesy porozumění;
- ▶ čtenářské chování a postoje.

Výsledky výzkumu je možné prezentovat na **celkové škále** čtenářské gramotnosti a dále pomocí dílčích škál pro čtenářské záměry a procesy porozumění. Pro dva čtenářské záměry (čtení pro literární zkušenost, čtení pro získání a používání informací) byly vytvořeny dvě dílčí škály a pro čtyři procesy porozumění (vyhledávání určitých informací; vyvozování závěrů; interpretace a integrace myšlenek a informací; hodnocení obsahu, jazyka a prvků textu) byly rovněž vytvořeny dvě dílčí škály. Pro všechny škály platí mezinárodní průměr 500.

Z hlediska celkové škály dosáhli žáci ČR lepších výsledků, než byl mezinárodní průměr. Ve srovnání jen se zeměmi EU ovšem ČR dosáhla výsledků pouze průměrných. Z celkového počtu 35 zúčastněných zemí dosáhlo na škále *pro literární účely* statisticky významně lepších výsledků než ČR devět zemí a sedm zemí dosáhlo obdobných výsledků, v případě škály *pro informační účely* to bylo pět zemí s lepšími a jedenáct s obdobnými výsledky. V obou sledovaných oblastech dosáhli žáci ČR přibližně stejných výsledků.

V případě škály *získávání informací a vyvozování přímých závěrů* tři země dosáhly lepších výsledků než ČR a deset obdobných, pro škálu *interpretace, integrace a hodnocení* dosáhlo statisticky významně lepších výsledků deset zemí a obdobných výsledků osm zemí. Statisticky významně lepších výsledků dosáhli žáci na škále získávání informací a vyvozování přímých závěrů.

ŠKOLNÍ KNIHOVNY

Školní knihovny představují jednu z oblastí, která s problematikou čtenářské gramotnosti žáků úzce souvisí. Je třeba říci, že nejen školní knihovny, ale knihovny obecně přispívají k podpoře kultivace čtenářské gramotnosti.

Na základě výsledků z výzkumu PIRLS 2001 je možné konstatovat, že v České republice mělo školní knihovnu k dispozici více než 90 % žáků a 87 % škol. Školy, v jejichž knihovnách bylo k dispozici více než 2000 knižních jednotek, navštěvovalo 40 % žáků. V některých jiných zemích, včetně většiny postkomunistických, byly však školní knihovny na základě výsledků PIRLS 2001 vybaveny lépe.

Co se týká personálního zajištění provozu školních knihoven, ve většině ze zúčastněných zemí pracovali ve školních knihovnách vedle učitelů také knihovníci. Dále bylo zjištěno, že v řadě zemí se o knihovny starají také dobrovolníci, především rodiče. V ČR provoz školních knihoven podle PIRLS zajišťovali téměř výhradně učitelé a podobná situace byla zjištěna už jen na Slovensku, na Kypru, v Řecku a v Turecku. Skutečnost, jestli školy zaměstnávají knihovníka, do značné míry souvisí s tím, jak jsou jejich knihovny rozsáhlé.

Pozornost byla věnována také tzv. třídním knihovnám (čtenářským koutkům), které mělo v mezinárodním průměru k dispozici 70 % žáků. V ČR je jich relativně málo, pouze 57 % žáků je má k dispozici. Jsou samozřejmě méně vybavené než školní knihovny – v mezinárodním průměru se jednalo o 80, v ČR pouze o 30 knižních jednotek. Naproti tomu v anglicky mluvících zemích (Velká Británie, USA, Kanada) bylo v třídních knihovnách zpravidla více než 200 jednotek.

Ve všech sledovaných zemích bylo zjištěno lepší vybavení školních knihoven než třídních, které jsou ale zároveň více využívané. Nejvíce byly školní knihovny využívány ve Slovinsku a v anglicky

hovořících zemích. V ČR školní knihovny využívány v mezinárodním srovnání příliš nebyly. Navštěvovala je alespoň jednou týdně jen třetina žáků z těch, kteří je měli k dispozici (mezinárodní průměr je 60 %). Využívání třídních knihoven bylo v ČR poměrně časté a odpovídalo průměru zemí EU. Je ale důležité připomenout, že nebyly příliš vybaveny a k dispozici byly jen přibližně polovině žáků.

ZÁVĚR

Problematika školních knihoven by si rozhodně zasloužila podrobnější zkoumání. Například by bylo zajímavé zjistit, jaké knihy jsou k dispozici a jakým způsobem se s nimi pracuje při výuce. Data z výzkumu PIRLS na tyto otázky bohužel neumožňují odpovědět. Nicméně základní vývoj ve výše popsaných oblastech bude možné analyzovat po roce 2011, ve kterém se Česká republika zapojí do dalšího cyklu výzkumu PIRLS.

Pokud jde o využívání knihoven je možné na základě zjištění projektu PIRLS 2001 tvrdit, že v ČR existují relativně výrazné rozdíly mezi městskými a venkovskými školami. Bylo zjištěno, že na venkově využívala školní knihovnu alespoň jednou týdně téměř polovina žáků, v městských školách to byla necelá třetina. Z žáků, kteří měli k dispozici třídní knihovnu, ji na venkově denně využívalo přibližně 80 %, ve městě jen 56 %.

Uvedené skutečnosti pravděpodobně souvisí například s rozdíly v dostupnosti veřejných knihoven v městském a venkovském prostředí. Jedná se určitě o jeden z důvodů, proč by problematika školních knihoven neměla být řešena izolovaně.

Že se aktivity v České republice začínají ubírat lepším směrem, je na tomto místě možné ilustrovat odkazem na závěry (doporučení)² z konference *Postavení a funkce školní knihovny v dnešní škole*, kterou v květnu 2007 pořádal Ústav pro informace ve vzdělávání a jeho divize Národní pedagogická knihovna. Jiným příkladem jsou konkrétní aktivity popsané v článku, který byl publikován v časopise *Ikaros*³.

POUŽITÁ LITERATURA:

- 1 Kramplová, I., Potužníková, E. Jak (se) učí číst. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005.
- 2 Straková, J. a kol. Vědomosti a dovednosti pro život: Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002.
- 3 Nejezchlebová, J. Rozvoj čtenářských dovedností. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 4 [cit. 2008-04-04]. Dostupný na [www: <http://www.ikaros.cz>](http://www.ikaros.cz)

KRONIKA

Blahopřání Petru Kárníkovi

Ředitel Krajské knihovny v Pardubicích Petr Kárník oslavil 23. listopadu 2008 šedesátiny. Narodil se v Kolíně, ale další svůj osobní i profesní život prožívá v Pardubicích. Absolvoval SVVŠ (1967) v Pardubicích a následně vystudoval Přírodovědeckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci (1972). Po ukončení studií pracoval dvaadvacet let ve školství jako středoškolský učitel i ředitel školy.

V roce 1996 vyhrál konkurz na ředitele tehdejší okresní knihovny v Pardubicích. Za pouhé dva roky byly vidět výsledky jeho práce. V letech 1998–2000 proběhla velká a hlavně citlivá rekonstrukce dvou goticko-renesančních domů, v nichž knihovna dodnes působí. Úkol to byl nelehký, protože investorem rekonstrukce byla sama knihovna. Pak přišel rok 2002 a s ním nové územně správní uspořádání. Tato situace se promítla i směrem ke knihovně, protože z okresní knihovny se stala knihovna krajská. Pro ředitele to znamenalo dostat ji jak prostorově, tak personálně na takovou úroveň, aby byla důstojným knihovnicko-informačním centrem pro celý, nově vzniklý Pardubický kraj. Právě zásluhou Petra Kárníka začala v roce 2004 druhá velká rekonstrukce sousedního domu, která přinesla očekávané prostory.

V současné době je Petr Kárník členem SDRUK a spolu s odbornou sekci pro regionální funkce je iniciátorem již pravidelného dvoudenního celostátního semináře, který se koná každé dva roky v Pardubicích.

Do dalších let přejeme Petru Kárníkovi dobré zdraví, životní pohodu a mnoho zdaru při řešení pracovních povinností.

Redakce Čtenáře se k přání kolegyně a kolegů z Krajské knihovny v Pardubicích připojuje.

L. A.

Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky

1.

Podle první nalezené zmínky v archivních fondech existuje Parlamentní knihovna České republiky v tomto roce již přinejmenším 150 let. Redakce časopisu *Čtenář* se rozhodla přiblížit při této příležitosti knihovnické veřejnosti její historii v přehledném příspěvku, který bude vycházet na několik pokračování.

Většina světových parlamentních knihoven byla založena během půlstoletí následujícím po Vídeňském kongresu v roce 1815, kdy vznikaly nové národní a demokratické státy a posléze i jejich parlamenty a parlamentní knihovny (například belgická v roce 1830, portugalská v roce 1836, španělská v roce 1841, řecká v roce 1845). Jejich architektura a vnitřní vybavení odpovídaly dosavadním tradicím, služby byly klubového rázu a pojetí knihovnických sbírek ve většině případů široce humanistické. V některých zemích, jako je například Francie a Portugalsko, těžily nové parlamentní knihovny bohatě z rozpuštěného národního dědictví spravovaného do té doby církevními institucemi. Toto dědictví znamená pro dnešní parlamentní knihovny někdy problém v tom, jak najít rovnováhu mezi funkcí správce kulturních statků minulosti a úlohou informační instituce pro zákonodárce, kteří chtějí ovlivňovat budoucnost. Z větší části, s výjimkou Řecka, se parlamentní knihovny vyhnuly odpovědnosti stát se díky šíři svých sbírek národními knihovnami. Nejinak tomu bylo, i když z jiných důvodů, i u nás.

Parlamentní knihovna České republiky je historicky nejstarší částí současné parlamentní administrativy. Její počátky sahají do padesátých let 19. století. Nejstarší zmínka o knihovně byla nalezena v archivním fondu Zemského výboru v Čechách a pochází z r. 1858, kdy stavovský sekretář Carl Knauer, odcházející na odpočinek, nabízí pro zakládanou knihovnu své starší právnické knihy. Vzhledem k tomu, že Zemský výbor v Čechách byl výkonným orgánem Českého zemského sněmu s rozho-

vací pravomocí v době, kdy sněm nezasedal, lze předpokládat, že knihovna zemského výboru byla totožná s knihovnou sněmovny. Pravděpodobně vznikala postupně na základě darů a z potřeby úřadu obstarávat a vlastnit právnické knihy, jejichž množství se časem natolik rozrostlo, že bylo nutné je uspořádat a spravovat. Po pádu Bachova absolutismu byl v roce 1861 znovu obnoven Český zemský sněm a knihovna začala sloužit i jeho potřebám. „Seznam děl a spisů, koncem roku 1875 v knihovně zemského výboru království Českého obsazených“, který se ve fondu Parlamentní knihovny dochoval až do současnosti, obsahuje celkem 2060 svazků „úředních i soukromých sbírek zákonů, materiálů delegací, říšské rady a zemských sněmů“, dále pak knih rozdělých do oborů „státní právo, ústava a politika, právní věda, všeobecná nauka a organismus správní, obecní záležitosti, zákony policejní a spolky, národní hospodářství, věda policejní a finanční, zákony finanční, obchod, živnosti a průmysl, zdravotnictví a ústavy humanitní, stavby a komunikace, zeměvzdělání a hornictví, duchovní záležitosti a vyučování, věda, literatura a umění, statistika, zeměpis, místopis, repetitoria místní a mapy, děje všeobecné, zvláštní a kulturní, záležitosti vojenské, letopisy, časopisy, slovníky a šematismy a spisy jiné rozličné“.

Zajímavou zmínku o knihovně nám zanechal třetí prezident Československé republiky dr. Emil Hácha, který v zemském výboru působil téměř dvacet let. Ještě v roce 1941 prý vděčně vzpomínal, že zemský výbor a jeho šéf kníže Jiří Lobkovic „poskytovali svým úředníkům, nepřetěžovaným služebními povinnostmi, slušný hmotný základ existenční a ve štědrě dotované knihovně služební bohaté pomůcky ke zvýšení jejich vzdělání“. Po zániku Rakouska-Uherska na konci 1. světové války měla knihovna již 13 000 svazků.

Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 se tato sbírka stala základem pro založení knihovny Národního shromáždění, která

Nejstarší zmínka o knihovně (originální dokument se nachází v Národním archivu ve fondu Zemského výboru v Čechách)

v roce 1920 navíc získala ve 42 bednách dalších několik stovek svazků z likvidace vídeňské parlamentní knihovny a knihovny vídeňského ministerstva vnitra. Bylo tomu tak proto, že knihovna měla od samého počátku statut jak knihovny parlamentní, tak i ústřední knihovny administrativní. V praxi to znamenalo, že byly zakládány knihovny všech nově vzniklých ministerstev a dalších ústředních úřadů, jako například knihovny Nejvyššího soudu, Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, Předsednictva ministerské rady (vlády), Státního úřadu statistického, Státního úřadu pozemkového a dalších a jejich odborná činnost byla alespoň zpočátku metodicky řízena a usměrňována právě knihovnou Národního shromáždění.

Po rozdělení Národního shromáždění na Senát a Poslaneckou sněmovnu v květnu 1920 se knihovna přestěhovala z Malé Strany do budovy sněmovny v Rudolfinu, kde sídlila až do konce 1. Československé republiky. K dispozici měla čtyři místnosti. První byla určena řediteli, druhá sloužila pomocnému kancelářskému personálu a třetí odborným knihovníkům. Ve velkém galerijním sále byla umístěna

Velevážený český stavovský zemský výbor!

Vzhledem k úmyslu veleváženého zemského výboru zorganizovat stavovskou knihovnu dovoluji si ráčit témuž vysoce jmenovanému přednostně předložit tato Bohemica — jmenovitě co se ústavy a legislativy týče.

Níže podepsaný se již delší dobu rozhoduje v tomto směru ohledně nástupců vlastnictví dotčených vlasteneckých děl:

- a: Práva a zřízení zemská království Českého. Letňá 1564. Origin. vydání
- b: Práva městská království Czieského. Anno Domini 1579. Orig. vydání
- c: Der röm. kais. auch zu Hung. u. Böhaims etc. königl. Majestaeat Ferdinandi des Andern vernewerte Landesordnung deroselben Erbkönigreichchs Böhaims. Orig. vydání 1627.
- d: Codex Ferdinando-Leopoldino-Josefino-Carolinus. Prag 1720.

Pokud by nebyla podle veleváženého českého stavovského zemského výboru tato běžně ne příliš hojně se vyskytující díla hodna vzácného přijetí do jeho biblioteky, dovoluji si uctivě níže podepsaný, opíraje se o dlouhou věrnou službu, vyslovit ponížně prosbu: by tytéž mohly být přijaty milostivě jako chabý důkaz jeho nejvyšší ucty.

Týž prosí o milostivé vyshovnění tím více, že tuto svou prosbu se osměluje vznést jen s vědomím a schválením veleváženého pana přisedícího zemského výboru a referenta v záležitostech knihovny pana hraběte von Nostitzte.

Praha 22. listopadu 1858

Knauer
stavovský sekretář

Zadní strana:

Dáno: 24. listopadu 1858

F. 85660

Velevážený český stavovský zemský výbor

Carl Knauer, český stavovský sekretář

Žádá uctivě o laskavé přijetí jím vlastněných starých děl týkajících se zákonodárství království českého do zakládané knihovny.

přeložila Mgr. PAVLA LUTOVSKÁ

studovna se železnými patrovými regály, kde se v jejich dolní části nacházela příruční knihovna a svazkové abecední jmenné katalogy, uprostřed sálu byly umístěny čtenářské stoly a u jedné ze stěn stál předmětový katalog, u kterého byla stálá knihovnická služba. Byla zde i čítárna novin. V budově Senátu na Malé Straně byla rovněž zřízena jak menší příruční knihovna, tak i čítárna novin a časopisů.

Literaturu knihovna získávala koupí, darem, výměnou a od roku 1935 i uzákoněným povinným výtiskem a poměrně rychle se rozrůstala z původních 13 000 v roce 1919 přes 86 000 v roce 1931 až na 123 000 svazků v roce 1939. Počet zaměstnanců rostl úměrně tomu – ze čtyř v roce 1919 a šesti v roce 1920 na jedenáct v roce 1938. Knihovna byla přístupná členům a zaměstnancům obou zákonodárných sborů, pracovníkům všech ministerstev a dalších ústředních orgánů státní správy, přísedícím členům zemských zastupitelstev, pracovníkům zemských úřadů, profesorům vysokých škol a těm, jimž dal ředitel knihovny povolení. To většinou dostávali vědecktí pracovníci nebo cizinci, kteří hledali oficiální informace o našem státě a nenašli je ve fondech jiných knihoven. Významní návštěvníci z domova i z ciziny se zapisovali do zvláštní pamětní knihy, která svému účelu slouží dodnes. Jako první je zde vlastnoručně podepsán první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk.

Každý návštěvník obdržel při svém vstupu do knihovny Řád knihovny Národního shromáždění, na který potvrdil svým podpisem, že se jím bude řídit. Signaturu žádané knihy si mohl vyhledat podle jména autora nebo jejího názvu ve volně přístupném abecedním svazkovém jmenném katalogu. Pokud zde kniha nebyla, vyhledal ji čtenáři knihovník v lístkovém abecedním jmenném katalogu nebo v lístkovém předmětovém katalogu. Jestliže knihovna knihu nevladla, vypůjčil ji knihovník jinde. K tomuto účelu byly v knihovně k dispozici tištěné katalogy dalších větších pražských knihoven. Půjčovalo se převážně prezenčně. Domů se knihy půjčovaly členům a pracovníkům Národního shromáždění jen výjimečně. Knihy z jiných knihoven se obstarávaly pouze členům Národního shromáždění a byly k dispozici pouze ve studovně. Potřeboval-li poslanec

nebo senátor knihy domů, musel se podrobit výpůjčním podmínkám knihovny, ze které byly vypůjčeny. Časopisy se zásadně domů nepůjčovaly. Poslanci a senátoři, kteří navštívili knihovnu poprvé, museli podepsat takzvaný revers, ve kterém souhlasili s tím, že náhrada za poškozené nebo nevrácené knihy se přímo vybere u vyplácející pokladny z jejich platu. Pracovníci ministerstev a ústředních úřadů si mohli také půjčit knihu domů, ale museli si nechat v tom případě potvrdit výpůjční lístek knihovny Národního shromáždění razítkem a podpisem ředitelství nebo knihovny svého úřadu. V knihovně se nacházelo i malé množství beletrie, která se půjčovala mimo budovu pouze členům Národního shromáždění. Čtenáři, kterým se půjčovalo domů, byli povinni hlásit ředitelství knihovny každou nemoc v rodině, aby se mohli vrátit knihy náležitě desinfikovat a tím chránit zdraví dalších uživatelů.

Mezinárodně známou se knihovna Národního shromáždění stala zejména svými speciálními službami nazývanými mezinárodní výměnná služba a mezinárodní informační služba. Knihovna byla pověřena mezinárodní výměnnou službou ve smyslu bruselské konvence z 15. 3. 1886 – Úmluvy o mezinárodní výměně úředních dokumentů, vědeckých a literárních publikací. Na jejím základě vešel náš stát prostřednictvím knihovny Národního shromáždění do výměnného styku s Argentinou, Belgií, Brazílií, Itálií, Jugoslávií, Polskem, Portugalskem, Paraguayí, USA, Španělskem, Švýcarskem a Uruguayí. Později se výměnný styk rozšířil na Bulharsko, Čínu, Finsko, Francii, Gdaňsko, Chile, Japonsko, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Rakousko, Rumunsko, SSSR a Švédsko. Kdo chtěl vyměňovat publikace, musel knihovně písemně oznámit nejdříve do 1. 12. každého roku názvy knih, které nabízel jiným státům výměnou. Na základě těchto hlášení vypracovala knihovna seznam publikací k výměně pod názvem „Liste des publications offertes en échange par le Service tchécoslovaque des échanges internationaux“. Zásilky k výměně expedovala knihovna pravidelně dvakrát do roka. Musely však být dodavatelem bezpečně zabaleny a na úhrady zasilatele doručeny do budovy Poslanecké sněmovny a opatřeny seznamem ve dvojím vyho-

tovení. O zásilkách došlých z ciziny byli zájemci vyzooměni písemnou formou a mohli si je v určených hodinách dvakrát týdně vyzvednout osobně. Mimopražským se zásilky zaslaly poštou.

Ke knihovně patřila i takzvaná mezinárodní informační parlamentní služba. Jejím úkolem bylo zprostředkovat zahraničním parlamentům legislativní a další činnost našeho Národního shromáždění a československý parlament a vládu zase informovat o zákonodárné činnosti a práci cizích parlamentů. Pro tyto účely vydávala knihovna po každém zasedání Národního shromáždění ve stručném francouzském výtahu obsah hlavních zákonodárných předloh obecného významu v publikaci „Exposé sommaire des travaux législatifs de l'Assemblée Nationale de la République tchécoslovaque“, která se rozesílala zahraničním parlamentům. Pro potřebu našeho parlamentu vydávalo pracoviště šestkrát do roka publikaci „Z cizích parlamentů“, která obsahovala přehled zahraniční zákonodárné činnosti podle oficiálních publikací jiných států, jež docházely do knihovny výměnou a byly zde vyloženy k nahlédnutí. Protože knihovna nevydávala samostatné seznamy novin, byl vždy k poslednímu číslu každého ročníku této publikace připojen navíc přehled knižních přírůstků za dané období. O činnosti knihovny podávalo každoročně její ředitelství písemnou zprávu společnému předsednictvu obou komor Národního shromáždění.

Nejvýraznější osobností knihovny Národního shromáždění byl po celou dobu 1. Československé republiky český historik, editor, knihovník, knihovědec a politik dr. Zdeněk Václav Tobolka (21. 6. 1874 Poděbrady – 5. 11. 1951 Praha). Byl spoluzakladatelem Masarykovy realistické strany, od roku 1906 mladočech, 1911 až 1918 říšský poslanec ve Vídni, 1918–1948 člen sociální demokracie a od roku 1948 Komunistické strany Československa. Tobolkovy přínosy jsou trvale přítomné jak v Parlamentní knihovně a českém knihovnictví, tak i v české kultuře jako celku. Následující řádky jsou pokusem o souhrn jeho jenom knihovnicko-kulturních projektů, programů a činností. Zaslouhou sociálně demokratického předsedy parlamentu Františka Tomáška byl Tobolka pověřen zorganizovat knihovnu Národního shromáždění, z níž v krátké době vybudoval přední knihov-

nickou instituci v Československu. Současně se stal členem a později i místopředsedou poradního knihovnického sboru při ministerstvu školství a národní osvěty, roku 1920 založil a jako ředitel vedl Státní knihovnickou školu, roku 1927 zahájil výuku knihovědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1935 získal profesuru na Svobodné škole politických nauk a stal se prvním habilitovaným docentem knihovědy a knihovnictví v zemi. V letech 1900 až 1901 redigoval první odborný časopis svého druhu u nás *České knihovnictví*. Od roku 1902 vydával v roční periodicitě *Českou bibliografii*, základ národní retrospektivní bibliografie, k níž tím vytvořil teoretické, věcné i praktické předpoklady. Stanovil teoretická kritéria nejprve pro výstavbu lidových a pak i státních a vědeckých knihoven, vypracoval zásady jmenné a věcné katalogizace, spoluredigoval časopis *Knihy a knihovny*, *Slovanská knihověda* a *Časopis českých knihovníků* a vedl autorský kolektiv první české učebnice knihovnictví. Dal podnět k úspěšnému mezinárodnímu knihovnickému sjezdu v Praze roku 1926, který zorganizoval a zároveň mu předsedal. V návaznosti na něj spoluzakládal v roce 1927 ve skotském Edinburghu Mezinárodní federaci knihovnických asociací IFLA, kde reprezentoval české knihovnictví a až do podzimu roku 1931 byl členem jejího prezidia.

V oblasti knihovědy vydal soupis českých prvotisků do roku 1500, napsal zásadní studie bibliologické (objevil první německou knihtiskárnu v Čechách) a kodikologické (například popis Žerotínské knihovny). Napsal průkopnické dějiny českého knihtisku v době nejstarší, zahájil vydávání souborů komentovaných fotoreprodukcí českých prvotisků ve sbírce *Monumenta Bohemiae typographica*, publikoval první díl programového *Knihopisu československých tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* a s kolektivem zpřístupnil i první svazek druhého dílu. Zasluky si Tobolka získal i v české lexikografii jako přední přispěvatel *Ottova slovníku naučného* a *Ottova slovníku naučného nové doby*, především však jako hlavní redaktor *Masarykova slovníku naučného* (1925–1933) a *Naučného slovníku aktualit* (1938–1939).

KAREL SOSNA > Sosna@psp.cz
pokračování příště

CHYŤTE SE DO SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Jak již v této sérii článků zaznělo, jedním z hlavních pilířů tzv. Webu 2.0 je zacílení na jednotlivé uživatele a jejich vzájemnou interakci. Sociální sítě jsou toho typickým příkladem, protože pomocí moderních technologií přenášejí do virtuálního světa internetu vztahy a vazby mezi lidmi. Stojí tedy sociální sítě za pozornost? A pokud ano, mohou je nějakým způsobem využít i knihovny?

Nikdy nebyla komunikace tak snadná jako dnes. Díky moderním technologiím mohou být lidé v kontaktu téměř kdekoli a kdykoli. Mohou spolu komunikovat ve skupinách, být ve vzájemné interakci. Tyto aktivity (ať už reálné či internetové) lze označit jako vytváření sociálních sítí. **Klíčovým prvkem sociálních sítí je budování komunit** – a internet není výjimkou. I na webu spolu mohou jednotliví uživatelé komunikovat, sdílet své zážitky a zkušenosti, vyměňovat si soubory či informace, a zároveň se prezentovat ostatním.

Z důvodu tohoto „komunitního charakteru“ označujeme internetové sociální sítě často také jako **komunitní weby** či **portály**. Podobně jako blogování navázalo na psaní deníčků, tak komunitní weby vycházejí z klasických „reálných“ komunit – jako je rodina, škola, pracovní prostředí a podobně. V některých případech tyto sociální vazby kopírují realitu (například když spolu komunikují členové rodiny, kolegové apod.), a v jiných případech jsou tyto vazby čistě virtuální (v případě, že se uživatelé znají jen a pouze z on-line prostředí).

INTERAKCE A KOMUNIKACE

Ačkoliv mají jednotlivé služby a portály svá specifika, základní struktura sociálních sítí je většinou podobná. Ústředním prvkem je tzv. **uživatelský profil**, kde o sobě mohou registrovaní uživatelé napsat zajímavé informace, nahrát svou fotografii (či celá alba) a tak dále. Profil je v podstatě taková „veřejná občanka“, která slouží primárně k identifikaci a získávání prvních informací o ostatních lidech.

Vzájemným prohlížením profilů ale interakce pochopitelně nekončí. Ba naopak, sociální sítě zpravidla nabízejí hned několik možností komunikace,

například **diskusní fóra**, **chaty** či **posílání osobních vzkazů**. Některé komunitní weby umožňují také vyměňování různých obrázků a animací (tzv. gifts, e-cards, stopy a podobně), což je de facto obdoba neverbální komunikace.

Mezi další aktivity uživatelů lze řadit např. hodnocení fotografií, přidávání komentářů či průběžnou aktualizaci svého statusu (kam může uživatel v několika slovech napsat, co třeba právě dělá – jedná se v podstatě o formu mikroblogu). Kromě toho nabízejí sociální sítě většinou i založení klasických blogů, tvorbu jednoduchých webových prezentací, uploadování multimediálního obsahu a další.

PŘÍKLADY KOMUNITNÍCH PORTÁLŮ

Jedním z nejznámějších příkladů je služba *MySpace*, velmi oblíbená zejména v USA. Vznikla v roce 2003 a v současné době je v její databázi **téměř 250 milionů registrovaných uživatelů**. Pochopitelně ne všechny účty jsou aktivní a pravidelně využívané, ale to platí de facto pro všechny on-line služby. Vedle jednotlivců si své „stránky na MySpace“ zakládají často i různé hudební skupiny, protože je velmi snadné připojit ukázky hudby či videa. MySpace tedy tak trochu supluje i klasické webové stránky.

Druhou nejvýznamnější sítí je *Facebook*. Ten byl spuštěn v roce 2004 a může se pochlubit přibližně 125 miliony uživatelů. Ačkoliv má méně registrací, od dubna 2008 překonal MySpace v počtu unikátních návštěvníků a počtu zhlédnutí stránek. Facebook je tedy nyní **nejnavštěvovanějším komunitním portálem**. Jeho úspěch pramení jednak z celosvětové popularity (zatímco 70 % uživatelů MySpace je z USA), ale také z povedeného designu, lepší

podpory komunitních aktivit a celé řady zajímavých interaktivních mini-aplikací, které je možné umístit na své profilové stránky.

Z velkých zahraničních služeb si zasluží zmínku ještě přinejmenším *LinkedIn*. Na rozdíl od předchozích služeb „pro všechny“ se jedná o síť **profesionální**, se zaměřením na sféru businessu. Většina ze 30 milionů uživatelů jsou tedy odborníci z oblasti marketingu, médií, IT a podobně. Tomu odpovídá i rozvržení profilů – zájmy a záliby zde nahrazuje profesní životopis a místo přátel jsou zde například obchodní partneři.

V českém prostředí se podobně zaměřené všeobecné či dokonce profesionální sítě v podstatě nevyskytují a většina našich komunitních webů funguje primárně jako diskusní fóra a seznamky. Cílovou skupinou jsou také zpravidla děti a mládež, zatímco starší uživatelé obvykle přecházejí např. na zmiňovaný Facebook. Mezi naše nejznámější sociální sítě patří server *Libímseti.cz* a portál *Lidé.cz*, který provozuje česká internetová jednička *Seznam*.

DRUHÁ STRANA MINCE

Vše má své výhody i nevýhody, a je tedy nezbytné zmínit také některá rizika, která se právě k sociálním sítím vztahují. Tím pravděpodobně největším je **hrozba zneužití osobních údajů**. Je proto velmi důležité, aby si uživatelé vždy pořádně rozmysleli, co o sobě na internet napíší, a především se vyvarovali zveřejňování osobních a citlivých údajů, jako jsou například adresy a podobně. Do problémů se mohou dostat samozřejmě především děti, ale opatrní by měli být i dospělí.

V komunitě odborníků je pochopitelně riziko řádově nižší než na seznamce pro náctileté, nicméně na internetu obecně je vhodné dávat si pozor. Kromě zveřejnění osobních informací je zde i riziko *spamu* (nevyžádané či škodlivé reklamy), jehož tvůrci rádi zahrnují všechny adresy, na které narazí. Na sociálních sítích se někdy objevují i tzv. **falešné profily**, které nepatří osobám, za něž se vydávají. Existují i případy krádeže profilů, a tak by se nemělo podceňovat ani zabezpečení. Kupodivu docela dost uživatelů používá jako heslo slovo „heslo“ nebo jednoduché sekvence jako „xxx“ či „1234“. Není ani vhodné používat stejné přístupové údaje k různým službám (např. na portál, do diskuse a ještě do e-mailu).

SOCIÁLNÍ SÍTĚ A KNIHOVNY

Knihovny a jejich zaměstnanci mohou sociální sítě využívat ve dvou rovinách. Jednak čistě osobně, tj. že si samotní zaměstnanci někde zařídí profily, a mohou tak komunikovat se svými známými. Někteří z těchto známých budou pravděpodobně z knihovnického prostředí, a postupem času tak může vzniknout určitá **neformální skupina**, ke které se mohou hlásit další a další knihovníci a knihovnice. Jednalo by se zkrátka o jednu z mnoha on-line aktivit – podobně jako mohou diskutovat o filmech nebo politice, mohli by si povídat i o knihovnictví.

Druhou možností je zvolit si přímo nějakou **odborně a profesně zaměřenou sociální síť**. Pro knihovny existuje zahraniční projekt *library20.ning.com*, který se specializuje právě na oblast *Knihovny 2.0*. Portál obsahuje všechny obvyklé komunitní prvky, tj. profily, diskuse, blogy, multimédia, novinky atd., takže možností interakce mezi uživateli je více než dost. Síť vznikla na komunitní platformě *ning.com* 1. března 2007 a v současnosti má přes tři a půl tisíce registrovaných členů.

ZÁVĚREM

Sociální sítě jsou pozoruhodným virtuálním prostředím, ve kterém spolu mohou lidé komunikovat a vyměňovat si informace bez ohledu na geografickou polohu. Tyto sítě navíc kombinují celou řadu různých služeb (jako diskuse, chaty, blogy apod.), což uživatelům umožňuje integrovat všechny související on-line aktivity na jedno místo, na jeden portál. Ačkoliv se s tímto prostředím pojí i některá rizika, dodržováním základních zásad opatrnosti je možné je snadno minimalizovat.

Díky sociálním sítím je tedy možné vybudovat určitou **znalostní a komunikační platformu**, kterou by mohly využívat všechny knihovny, a sdílet tak své postřehy, nápady a zkušenosti. Nezáleží na tom, jestli bychom se připojili k nějaké stávající síti, nebo si vybudovali vlastní – v první řadě je důležité prozkoumat sociální sítě jako takové. Vyzkoušejte si tedy, alespoň pro zajímavost, nějakou službu; protože jedině tak sami zjistíme, jestli nám tyto on-line komunity mají co nabídnout.

Krizové řízení v archivech, knihovnách, muzeích a památkových objektech

II. protokol Haagské konvence
a určující předpoklady pro budování
a tvorbu depozitářů a úložišť movitého
kulturního dědictví

V konferenčním sále Národního archivu v Praze se 15. října 2008 konal seminář zaměřený na problematiku krizového řízení v archivech, knihovnách, muzeích a památkových objektech, na zkušenosti s ochranou sbírek, jejich uložením a stěhováním. Seminář pořádal Český komitét Modrého štítu ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR, Národním archivem a Svazem knihovníků a informačních pracovníků.

V úvodním vystoupení shrnul *Michal Beneš* z MK ČR hlavní myšlenky jak Haagské konvence na ochranu kulturního dědictví z roku 1954, tak II. protokolu této konvence, který nabyl účinnosti v roce 2004. Konvence si klade za cíl zmírnit následky ozbrojeného konfliktu pro kulturní dědictví a v době míru preventivními opatřeními kulturní statky chránit. Směrnice vypracovaná ke II. protokolu vstoupí v platnost na podzim 2009. Československo přistoupilo k Haagské konvenci v roce 1956 a II. protokol vstoupil v platnost v říjnu 2007. Autor poukázal na problémy spojené se sestavením seznamu kulturních statků v České republice, které by měly být podle Haagské úmluvy chráněny.

Na teoretický úvodní vstup navázaly praktické zkušenosti z řady pracovišť. Krizové řízení v Národní knihovně ČR vycházející z platné legislativy, zkušenosti s ochranou klasických a zejména nové zkušenosti s ochranou digitálních dokumentů, které Národní knihovna od roku 2005 uchovává v digitálním repozitáři, shrnul *Jiří Polišenský* z NK ČR ve společném příspěvku s *Janem Hutařem*. Emeritní archivář Státního oblastního archivu v Praze *Bořivoj Indra* seznámil se situací ve výstavbě nových archivních budov i rekonstrukcí stávajících objektů v posledních patnácti letech u nás, poukázal na zkušenosti

v zahraničí a shrnul nové právní předpisy a normy vztahující se k ukládání archiválií a knih. V říjnu 2007 byla otevřena jedna z archivních novostaveb, budova Moravského zemského archivu v Brně, a začalo náročné stěhování 58 kilometrů archiválií a 4 kilometrů knih ze 17 míst do nového objektu. O průběhu této akce hovořila ředitelka archivu *Kateřina Smutná*.

Prezentace *Ivo Štěpánka*, přednesená *Martinem Mrázkem* z Technického muzea v Brně, se týkala stěhování objemných technických exponátů. O vybavení depozitářů a uložení sbírkových předmětů Židovského muzea v Praze informovali *Petr Novák* a *Martin Musil*. Do roku 2011, kdy bude zahájena rekonstrukce Národního muzea v Praze, by měly být vyklizeny prostory historické budovy na Václavském náměstí. Náročného úkolu, jaký představuje přestěhování kolem 20 milionů sbírkových předmětů a přibližně 15 kilometrů knih, se týkaly dva příspěvky. *Jiří Litochleb*, ředitel Přírodovědného muzea NM, hovořil o stěhování přírodovědných sbírek, které jsou ukládány do z části již přebudovaného areálu bývalého zimoviště Československých cirkusů a varieté v Horních Počernicích. Sbírkové předměty humanitních oborů a část knihovny budou uloženy v historických objektech v Terezíně, které je nutno přeměnit na depozity. S projektem na přestavbu jednoho z objektů, klasicistních Hamburských kasáren, seznámil náměstek ředitele NM *Karel Ksandr*.

Příspěvek, který se přímo netýkal praktických zkušeností, ale s ochranou kulturního dědictví souvisel, zazněl jako předposlední. Zástupce firmy Optaglio s.r.o. (<http://www.optaglio.cz>) *Daniel Petrášek* představil revoluční holografický výrobek OVDot, který je

určen pro pouhým okem neviditelné značení dokumentů i sbírkových předmětů. Umožňuje zabezpečení a jednoznačnou prokazatelnost vlastnictví.

Závěrečný příspěvek dokazoval, že problematika krizového řízení a bezpečnostních opatření v paměťových institucích nesmí být podceňována. O zkušenosti se záchranou a postupnou obnovou sbírkových předmětů po požáru administrativní budovy v lokalitě největšího archeologického velkomoravského naleziště na našem území Mikulčice – Valy se podě-

lil *Ivan Berger* z Technického muzea v Brně a *Lumír Poláček* z Archeologického ústavu AV ČR v Brně. V září roku 2007 byla během požáru zničena řada sbírkových předmětů a zejména cenná dokumentace.

Za setkání, které přineslo mezioborovou výměnu zkušeností a informací, patří dík jak Českému komitétu Modrého štítu, tak i ostatním spolupředatelům.

VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ
> svorcova@svkkl.cz

Seminář *Hudba a handicap* v Knihovně města Hradec Králové

V rámci bienále proběhl ve dnech 21. a 22. října 2008 v Knihovně města Hradce Králové (KMHK) seminář hudebních knihoven *Hudba a handicap*, věnovaný vztahu těchto knihoven a handicapovaných klientů.

Mezi námi žijí spoluobčané, jimž bylo odebráno něco ze schopnosti přijímat okolní svět ve vsí celistvosti. Mnohdy je na první pohled ani nepoznáme, leckdy nás jejich postižení upoutá okamžitě. Jedno však mají společné: stejně jako my, jsou i oni omýváni vlnami oceánu nazvaného *hudba*.

Je lhostejno, který smysl jim umožňuje její tóny vnímat, všem přináší to co má, co je jejím smyslem: krásu, libost, naplnění, útěchu, povzbuzení, radost, smutek, extázi či další z mnoha emocí, jimiž je lidský duch obdařen.

My knihovníci z hudebních knihoven se s postiženými klienty nepotkáváme tak často, jako například kolegové ze zvukové knihovny. Cílem semináře tedy bylo dozvědět se něco více o vnímání hudby handicapovanými lidmi a o možnostech jejího zprostředkování.

Volná místa v přednáškovém sále nám umožnila pozvat kromě „hudebních“ knihovníků i kolegy ze zvukových knihoven (zvuková knihovna je i v KMHK), z nichž někteří přijeli. Už tradičně byli osloveni studenti a vyučující z Univerzity Hradec Králové a Studio Augustin na podporu studentů se specifickými potřebami také z Univerzity v Hradci Králové. Jako

přednášející k nám přišli na slovo vzatí odborníci.

Pracovnice Speciálního pedagogického centra pro děti s vadami zraku pro Královéhradecký kraj **Bc. Ivana Součková** rozkryla mnohé netušené oblasti života dětí, které jsou postižené některou z očních vad. Pomocí speciálních pomůcek nám umožnila nahlédnout do jejich světa. Ukázala, jak nesmírně obtížné je například pro malé děti již v mateřských školách zvládnutí technik, které jsou pro zrakově omezené životní nutností. Teprve tehdy jsme si uvědomili, jak je složité zdánlivě jednoduché činnosti pro skutečně rutinní provedení nacvičit. Zajímavá byla i exkurze do oblasti zápisu not a hudebních značek v Braillově písmu. Hlubokou úctu musíme pociťovat vůči lidem, kteří tuto techniku (a mnoho dalších) ovládli tak, aby skutečně mohli hudbu provozovat i studovat.

Umělecká pedagožka **Eva Kuršová** předvedla se svými studenty (ZUŠ Habrmanova a ZŠ, SŠ pro vady sluchu Štefánikova ulice v Hradci Králové) v soustavě tanečních etud, jak prakticky nejjistitelné je odhalit při tanečním pohybu sluchové postižení tanečníka. Dlužno si ovšem uvědomit, že práce, která stojí za nácivkem ladného pohybu je pro slyšícího a neslyšícího diametrálně odlišná. A zde opět musíme „smeknout“ nad obratností těch, kteří hudbu „odezírají“ pouze z vibrací vnímaných

ze speciálních podkladů. Přesto, nebýt tichých pohybů rukou při rozmluvě, nevíte, který z ta-nečníků byl ten slyšící.

Pracovnice Speciální školy Daneta **Alexandra Sondová** u nás nebyla poprvé. Její žáci jsou postiženi více vadami. Na minulém semináři s tématem *Muzikoterapie* nám v rámci doprovodné akce ukazovala prezentaci toho, jak je i s takto handicapovanými lidmi možno dělat nesmírně produktivní hudební práci při sborovém zpěvu a dokonce natočit CD i videoklip. V tomto roce svůj soubor DANĚTÁČEK přivedla a předvedla s ním celý koncert, který doplnila komentářem o práci s „děťmi“, jimž je mnohdy již 17 a 18 let. Opět se zde ukázalo, že kvalitou zpěvu a obtížností písní může sbor Speciální školy soutěžit s leckterým dobrým školním sborem. Jen obeznámený člověk však ví, jak nesmírná práce stojí za každou nacvičenou písní. Velmi podnětný a dojemný byl též následný rozhovor se sboristy o jejich zpěvu, radostech i strastech, písničkách a potěšení z hudby.

Kateřina Červinková Houšková z Unie tlumočnicků do znakového jazyka druhý den ve svém vystoupení zabořila do zajímavé oblasti, tzv. uměleckého tlumočení. Je to kategorie v rámci klasického tlumočení stará jen asi 10 let. Je přenesena z USA a západní Evropy a jejím cílem je prostřednictvím znakového jazyka přiblížit námět, historické zakotvení a umělecký obsah i emocionální poselství hudebního díla neslyšícím. Takováto aktivita je pro mnohé z „vnějšího“ světa zdravých nepochopitelná, ale přesto existuje a je nesmírně propracovaná, krásná a hlavně funkční! Ve své prezentaci přednášející ukázala systém tvorby tlumočnického počínu od jeho zrodu, nácviku a posléze realizace na veřejném vánočním koncertě přenašeném i Českou televizí.

Upřímný a obdivný potlesk, který sklidila, znovu utvrdil nás a snad i ji v tom, že cesty komunikace s handicapovanými lidmi prostřednictvím hudby jsou možné a potřebné.

Ze všech výše zmíněných vystoupení vyplynula zejména pro knihovníky hudebních oddělení výzva, nezavírat se před světem handicapu, dále oslovovat organizace pracující pro postižené lidi a vymýšlet další formy spolupráce. Nikterak nepochybujeme o tom, že knihovny i se svými hudebními a zvukovými odděleními tak činí.

Foto archiv knihovny

Seminář měl i druhou, technickou a zábavně informační část. **Mgr. Jana Rybářová** seznámila posluchače s databází TimeSketch Editor, která umožňuje vytvářet grafické i textové a samozřejmě zvukové rozklady skladeb, které dále mohou sloužit pro výchovně vzdělávací účely již od základních škol. Tento program je možno vyzkoušet a prakticky využít na informačním pracovišti hudebního oddělení KMHK.

Ing. Libuše Hrdá z hudebního oddělení KMHK vytvořila prezentaci mapující hudební nepočítačové hračky a hry různého typu. Účastníci si mohli některé hudební hry i zakoupit. Prezentace je zveřejněna na stránkách knihovny *Aktuality – SEMINAR – Prezentace*.

Oddechová část programu byla naplněna vlastivědnou vycházkou po královehradeckém starém městě s průvodcem **Dr. Jiřím Malinou**, zdejším historikem, spisovatelem a knihovníkem.

Úterní večer byl věnován technikám bubnování. Myslím, že díky bezprostřednímu a živelnému zprostředkování hudby moderátorem bubnování **Petrem Šušorem** z pražské firmy *Bubnujeme*, dokázali účastníci semináře vlastním bubnováním na etnických bicích odstranit napětí, které vyplynulo z předcházejícího náročného dne.

Seminář *Hudba a handicap* byl sice oproti předchozím letům tematicky jiný, ale splnil svůj účel tím, že knihovníkům rozšířil informace o problémech spoluobčanů s postižením. Seznámil je s prací lidí, kteří se této problematice věnují a znovu je přesvědčil, že hudba je „mocná čarodějka“.

ŠIMONA ŠIMONOVÁ

čtenář 2008 < ročník 60

BALÍKOVÁ, Marie:
Portál Národní autority ČR, 4/117

BARTL, Zdeněk:
Národní autority – pomůcka pro knihovny i ostatní paměťové instituce, 4/111

BASL, Josef:
Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledky žáků v ČR, 12/383

BARTŮNKOVÁ, Eva:
Co vše může oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV) nabídnout knihovníkům?, 4/129 • Ze světa, 1/36, 2/72, 3/108, 4/144, 5/180, 6/216, 7–8/272, 9/308, 10/344, 11/380, 12/412

BJAČKOVÁ Dana:
Školní knihovny ve Španělsku, 3/86

BLAŽKOVÁ, Božena:
Zpráva o rojení čertů a knihovnic v pohádkovém městě Jičíně, 11/361

BROŽEK, Aleš (abr):
Stav domácích webových stránek veřejných knihoven na konci roku 2007, 2/47 • Za Zdeňkem Vojtkem, 3/95 • Nositelé Medaile Z. V. Tobolky 2008, 11/371

BRYCHOVÁ, Dana (dab):
Zajímavá pobočka Obvodní knihovny Lochotín aneb Čtenáři na Bílé Hoře, 11/377

BULATÝ, Milan:
Knihovna mezi estetikou a funkcí nejen na příkladě Univerzitní knihovny Humboldtovy univerzity v Berlíně, 11/374

BURGETOVÁ, Jarmila (JB):
Jak jsme cestovali po Francii. Institut mémoires de l'édition contemporaine, 2/56 • Město Nantes, 2/61 • K životnímu jubileu PhDr. Ladislava Kurky, 4/119 • Amsterdam 2008 – Světové město knihy a symposium o copyrightu, 9/295 • *Strípky dojmů* z kongresu ABF v Remeši, 10/321

BURŠÍKOVÁ, Zdeňka:
Dvakrát z Klatovské knihovny. Barokní jezuitské Klatovy, 7–8/268

BUTOROVÁ, Dana:
Knihovna v Ostravě-Vítkovících jako místo pro všechny, 9/304

CEJPKOVÁ, Iluše:
Setkání se studenty. K nedožitým 80. narozeninám prof. J. Cejпка, 4/135 • Josef Lada „navštívil“ školu v Praze 13, 6/213 • Setkání knihovníků seniorů proběhlo tentokrát ve Vsetíně, 10/341

CEMPÍRKOVÁ, Květa (K. C.) – KADNEROVÁ, Jiřina (J. K.):
K sedmdesátinám doc. PhDr. Jaromíra Kubička, CSc. – Bibliograf, inspirátor, pedagog, skvělý kolega-knihovník, 2/45

CENIGOVÁ, Rozálie:
Legislativní změny a stav slovenských školních knihoven v roce 2007, 3/83

CÍSAŘ, Jaroslav:
Základní kameny nové budovy Národní knihovny ČR aneb Národ sobě II. Krajská knihovna v Pardubicích / Soukromý dárců – Petra Pejřšová s přítelem, 1/3. s. obálky • Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana Uherské Hradiště, 2/3. s. obálky • Svaz knihovníků a informačních pracovníků regionu 08 – Východní Čechy, 3/3. s. obálky • Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 4/3. s. obálky • Moravská zemská knihovna v Brně, 5/3. s. obálky • Knihovna Jiřího Mahena v Brně / Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově / Regionální pobočka SKIP – Jihozápadní územní ústředí, 6/3. s. obálky • Knihovna Geologického ústavu AV ČR, 7–8/3. s. obálky • Krajská knihovna Františka Bartoše Zlín, 9/3. s. obálky • Regionální organizace SKIP 10 – Knihovnici Moravskoslezského a Olomouckého kraje, 10/3. s. obálky • Knihovna Národního zemědělského muzea, 11/3. s. obálky • Regionální organizace SKIP 06 – Knihovnici Ústeckého kraje, 12/3. s. obálky

CUKROVÁ, Ladislava:
Slavnostní setkání knihovníků v Městské knihovně v Čelákovících, 7–8/266 • Polabský knižní veletrh 2008, 10/340

ČERNÁ, Jana:
Mahenův památník v Brně, 3/102

ČÍŽKOVÁ, Naděžda:
Jak jsme cestovali po Francii. Kulturní a vzdělávací projekt „Les Champs Libres“ v Rennes, 2/59

ČUMPLOVÁ, Ludmila:
Současnost a budoucnost školních knihoven v České republice, 3/75

DAŇKOVÁ, Zdeňka:
Na cestě za většími prostorami pro šumperskou knihovnu, 7–8/235

DIVÍNOVÁ, Daniela:
Individuální granty dalšího vzdělávání aneb Má cesta za poznáním..., 7–8/233

FALADOVÁ, Adéla:
Evropská digitální knihovna a autorské právo – 1, 4/136 • Evropská digitální knihovna a autorské právo – 2, 5/169

FÁROVÁ, Lenka:
Vybrané překlady z finské literatury v posledních dvaceti letech, 9/290

FÍŠER, Zdeněk:
Jaromír Kubiček a Muzejní a vlastivědná společnost, 2/46

FRIEDLOVÁ, Zdeňka:
Reedice národopisného díla Františka Bartoše – společný projekt muzea a knihovny ve Zlíně, 9/297

HÁJKOVÁ, Jana:
Nový bibliobus Knihovny města Plzně, 4/127

HANUSOVÁ, Soňa:
Ústřední knihovna Evropské komise – od vzniku až po současnost, 1/31

HAVELKOVÁ, Jarmila:
Čtete dětem v karvinské Regionální knihovně, 1/33

HEJNOVÁ, Miroslava:
Manuscriptorium pro školy aneb Knihovna do škol, 2/62

HELEŠICOVÁ, Petra:
Multimediální festival 2008 v Regionální knihovně Karviná, 6/212

HELINSKY, Zuzana:
odpovídá (nejen) ze Švédska: Jak se projeví změny v dánské administrativě v tamních knihovnách?, 1/34 • Můžete nám doporučit zdroj, který by se věnoval pokračujícím a nově nastupujícím trendům v knihovnictví v roce 2008?, 3/106 • S jakými představami o budoucí podobě knihoven se setkáváte?, 5/178 • Jaký je stav školních knihoven ve Švédsku?, 7–8/269 • Jaké zajímavé akce právě probíhají v knihovnách ve Švédsku?, 10/342 • Jak o sobě a své činnosti dává jí dnes „vědět“ švédské knihovny?, 12/410

HEMOLA, Hanuš:
Registrační poplatky v knihovnách a jejich možná kalkulace, 6/191

Historie měsíčníku ČTENÁŘ vyčtená z tiráží, 7–8/241

HOUSKOVÁ, Zlata:
Kamarádka knihovna podruhé, 9/287

HOUSKOVÁ, Zlata – PILLEROVÁ, Vladana:
Knihovny pro všechny? Průzkum NK ČR věnovaný službám knihoven pro zdravotně znevýhodněné – 1, 5/155 • Knihovny pro všechny? Průzkum... – 2, 6/193

HRAZDIL, Aleš:
Věčně se učící věcný katalogizátor, 4/124

HRDÁ, Libuše:
Elektronická hudební knihovna NAXOS, 7–8/225

HYKEL, Jan:
Noční setkání nejen s Christianem Andersenem opět úspěšné. Deník mluvčího Velké skřítčí rytí, pana Hú, 5/161

JOZÍFKOVÁ, Bohumíra:
Role veřejných knihoven v tvorbě prorodinného klimatu – 1, 5/149 • Role veřejných knihoven... 2, 6/187

ARCHITEKTURA KNIHOVEN

2.

VÝBĚR PROJEKTANTA

Další kroky při přípravě stavby jsou už především v rukou **projektanta**. Proto jim musí jeho výběr předcházet. Podle zákona o veřejných zakázkách do výše 500 tisíc Kč vybírá investor projektanta tzv. **z volné ruky** nebo podle **pravidel zřizovatele**, od 500 tisíc do 2 mil. Kč oslovuje minimálně **tři subjekty**, a z nabídek se vybírá ten, který nejlépe odpovídá stanoveným kritériím (cena, nabídka, termíny aj.). Od 2 mil. Kč jde o veřejnou zakázku zcela podléhající poměrně složitým a časově náročným paragrafům zákona o veřejných zakázkách¹. Stejným způsobem se vybírá projektant, který připraví podklady pro architektonickou soutěž.

Jak poznat výši zakázky? Tým si vyhledá odborníka nebo se obrátí na stavební úřad obce a požádá o kvalifikovaný odhad, kolik může stát realizace stavebního programu, tedy kolik může stát stavba. Řádově 10 procent z této ceny jsou platby projektantovi a podle této ceny je pak třeba dodržet postup popsaný v prvním odstavci.

Jak pro přípravu projektu, tak pro průběh stavby je nesmírně důležitý vztah mezi projektantem a investorem, resp. uživatelem stavby. Žádná strana by v tomto vztahu neměla mít navrch, ale jako knihovník připomínám: projektant se po dokončení stavby už v ní nemusí objevit, ale knihovnický zůstává v knihovně obrazně řečeno až do konce.

Je důležité vědět, zda je projektant pojištěný proti jím zaviněné škodě, a to i přesto, že vymáhání náhrady takové škody je poměrně složité. Projektant je smluvně zavázán předkládat postupně výsledky své činnosti investorovi k posouzení.

PROJEKTOVÁ STUDIE

Je-li vybrán projektant (architekt, projektový atelier), začíná mu podle rozsahu akce práce na **projektové studii** (v případě malé akce hned práce **na projektu pro stavební povolení**). Po jejím projednání v týmu následuje **projekt pro stavební povolení** a konečně **realizační projekt**.

KARLACH, Radim:
Kampak, panenka? Do knihovny!, 4/141 • Jak čtou dětem v olomoucké knihovně, 6/213

KUKRECHTOVÁ, Markéta:
Vzdělávací akce pro veřejnost v Regionální knihovně Karviná, 4/140

LIBERDOVÁ, Irena:
Velké knihovnické putování ve frydecko-místecké knihovně, 10/341

LINZEROVÁ, Šarka:
Pohádkový dědeček – soutěž Městské knihovny v Českém Těšíně, 3/105

MOLINOVÁ, Halina:
Karvinská knihovna v aureole slávy, 12/409

MORAVCOVÁ, Petra – NETOLICKÁ, Helena:
Děti hrají dětem aneb A nakonec přišel i Mikuláš, 1/33 • Kam v pátek dopoledne? Přece k nám do kutnohorské knihovny!, 6/212

NĚMCOVÁ, Michaela:
Psychologie jednání s *problematickými návštěvníky* v karlovarské knihovně, 4/141 • Balneologická knihovna – specialita Krajské knihovny Karlovy Vary, 11/377

NĚMČICOVÁ, Ladislava:
Knihovnice dětem aneb Hry bez hranic, 7–8/266

PETRAŠKOVÁ, Dana:
Pasování prvňáčků na čtenáře v Knihovně manželů Tomanových, 9/305

POKORNÁ, Marie – RŮŽIČKOVÁ, Hana:
Týden čtení 2008 v Masarykově veřejné knihovně Vsetín, 5/177

REISER, Stanislav:
Dvakrát z Klatovské knihovny. V ráji realistického, 7–8/268

SOBOTKA, Richard:
Seniři vítání v rožnovské knihovně, 3/105

STLOUKALOVÁ, Hana – MARTINKOVÁ, Jana:
Podpora dětského čtenářství v MK J. Čižmáře ve Vizovicích, 4/140

STOKLASOVÁ, Světlana:
Strážci Modré planety v RK Karviná-Nové Město, 7–8/267

ŠTASTNÁ, Irena:
Všichni jsme tady doma i díky ostravské knihovně, 5/176

WIMMEROVÁ, Dana:
Pověsti Českokrumlovska a Kaplicka očima dětí, 10/340

ZLÁMALOVÁ, Jindra:
Básnický festival pod odkvetlými stromy v havířovské knihovně, 9/305

• ZE ZAHRANIČÍ

BURGETOVÁ, Jarmila:
Jak jsme cestovali po Francii. Institut mémoires de l'édition contemporaine, 2/56 • Město Nantes, 2/61 • Amsterdam 2008 – Světové město knihy a sympozium o copyrightu, 9/295 • Střípky dojmů z kongresu ABF v Remeši, 10/321

ČIŽKOVÁ, Naděžda:
Jak jsme cestovali po Francii. Kulturní a vzdělávací projekt „Les Champs Libres“ v Rennes, 2/59

HANUŠOVÁ, Soňa:
Ústřední knihovna Evropské komise – od vzniku až po současnost, 1/31

HENDRYCHOVÁ, Hana:
Jak jsme cestovali po Francii. Začali jsme v Amiensu, 2/56

KAŇKA, Jan:
Postřehy z výroční konference Spolku maďarských knihovníků, 11/359

KURKA, Ladislav:
Tématem kongresu v Linci byla stavba knihoven, 9/299

MARVANOVÁ, Eva:
Knihovny a advokacie – téma konference v Holandsku, 12/406

MYŠKOVÁ, Petra:
Švédský institut dětských knih, 6/209

PAVLÍKOVÁ, Děvna:
Historické knihovny Národní (památkové) správy ve Velké Británii, 5/174

PEKAŘOVÁ, Katarína – ZENDULKOVÁ, Danica:
Bibliografie výročních školních zpráv v Univerzitní knihovně v Bratislavě, 2/69

PRCHALOVÁ, Lea:
Norská reforma knihoven v kostce, 1/27

SOSNA, Karel:
Český knihovník pod Stolovou horou, 1/10

TURKOVÁ, Helga:
Jak jsme cestovali po Francii. Mont-Saint-Michel a scriptorium v Avranches, 2/58

FIŠER, Zdeněk:
Jaromír Kubíček a Muzejní a vlastivědná společnost, 2/46

SEDLÁK, Jiří:
K sedmdesátinám doc. PhDr. Jaromíra Kubíčka, CSc., 2/44

ŠIMSOVÁ, Sylva:
Vzpomínka na Zdeňka Mastníka (5. 7. 1920–10. 4. 2008), 11/378

VAŠKOVÁ, Olga (ova):
Za Jaroslavem Vyčichlem, 2/70

• NA NÁVŠTĚVĚ

KUČEROVÁ, Jarmila:
Londýnské knihovny a jejich služby, 10/334

• RECENZE

KÁDNEROVÁ, Jiřina:
Nejen důkladná bibliografie, ale i zajímavé čtení o Šumavě, 10/337

KUDLÁČ, K. K. Antonín:
Od poslední stránky k předsádce (Manguel, A.: Dějiny čtení), 3/103

• Z historikova „čtenářského deníku“, 9/303

MIKA, Jiří:
Slovník zapomenutých nakladatelství, 6/210

• ROZHOVOR

ŠIMKOVÁ, Lenka – VAŠKOVÁ, Olga:
„Důležité je, pečlivě si vše zvážit a promyslet.“ říká ředitelka Krajské knihovny Vysočiny Mgr. Veronika Peslerová, 4/120

VAŠKOVÁ, Olga:
Čestným hostem knižního veletrhu bude Španělsko, 3/92

• T É M A

BARTL, Zdeněk:
Národní autority – pomůcka pro knihovny i ostatní pamětové instituce, 4/111

BASL, Josef:
Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledky žáků v ČR, 12/383

ČUMPOVÁ, Ludmila:
Současnost a budoucnost školních knihoven v České republice, 3/75

KOŽÍŠKOVÁ, Michaela:
Jak na projekty. Zkušenosti s přípravou a realizací projektů v Krajské knihovně v Karlových Varech, 9/275 • Jak na projekty. Zkušenosti..., 10/311

KLOUČKOVÁ, Zdenka:
Nové souvislosti v mimoškolním vzdělávání knihovníků, 1/3

KRUSZEWSKI, Tomasz:
Biblioterapie – léčba četbou, 7–8/219

MARVANOVÁ, Eva:
Web 2.0 – hrozba nebo příležitost pro knihovny?, 6/183

NOVÁK, Petr:
Sedá literatura a její význam pro uživatele informačních služeb v ČR, 5/147

PŘIBYL, Tomáš:
Internet přes síto, 2/39

ZEMÁNKOVÁ, Ladislava:
Evidence a vykazování knihovnických a informačních služeb od roku 2009, 11/347

• Z KNIHOVEN ...

BRYCHOVÁ, Dana (dab):
Zajímavá pobočka Obvodní knihovny Lochotín aneb Čtenáři na Bílé Hoře, 11/377

BURŠÍKOVÁ, Zdeňka:
Dvakrát z Klatovské knihovny. Barokní jezuitské Klatovy, 7–8/268

BUTOROVÁ, Dana:
Knihovna v Ostravě-Vítkovicích jako místo pro všechny, 9/304

CEJPKOVÁ, Iluše:
Josef Lada „navštívil“ školu v Praze 13, 6/213 • Setkání knihovníků seniorů proběhlo tentokrát ve Vsetíně, 10/341

CUKROVÁ, Ladislava:
Slavnostní setkání knihovníků v Městské knihovně v Čelákovcích, 7–8/266 • Polabský knižní veletrh 2008, 10/340

HAVELKOVÁ, Jarmila:
Čteme dětem v karvinské Regionální knihovně, 1/33

HELEŠICOVÁ, Petra:
Multimediální festival 2008 v Regionální knihovně Karviná, 6/212

Všechny tyto stupně projektové činnosti se nově řídí prováděcí vyhláškou č. **499/2006 Sb., o dokumentaci staveb** k zákonu č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Smyslem projektové studie je ověřit splnitelnost stavebního programu a eventuálně navrhnout jiné, nebo alternativní řešení realizace stavebního programu. Tým ve spolupráci s projektantem posoudí studii a rozhodne o dalším postupu, většinou jde o zapracování připomínek do projektu pro stavební povolení.

A ještě jeden krok čeká tým: rozhodnutí o tzv. **inženýrsku**.

INŽENÝRINK

Administrativa kolem **územního rozhodnutí, stavebního povolení a územního souhlasu** vyžaduje řadu úředních úkonů, které je dobře svěřit kvalitnímu odborníkovi. Nejjednodušší je na základě plné moci svěřit celý postup **projektantovi**.

ARCHITEKTONICKÁ SOUTĚŽ

Architektonická soutěž je náročný, ale účinný způsob vyhledání projektanta a projektového řešení velké stavby – krajských nebo vysokoškolských knihoven. Vyžaduje řadu kroků:

- zpracování projektových podkladů,
- ustavení poroty,
- vyhlášení soutěže,
- práce poroty...
- ...až do vyhlášení výsledků.

Architektonická soutěž na stavbu knihovny se v Česku vyhlašuje méně než jedenkrát za rok, proto jen tato stručná informace.

V poslední době proběhly architektonické soutěže na nové krajské knihovny v Hradci Králové, Ostravě a v Havlíčkově Brodě. Nejznámější architektonickou soutěží na novou knihovnu u nás byla soutěž na Národní knihovnu v roce 2007, ta však byla mezinárodní a řídila se jinými pravidly.

UMĚLECKOHISTORICKÝ PRŮZKUM

Takový průzkum se týká objektů, které jsou prohlášeny za kulturní nebo národní kulturní památky. Probíhá za účasti investora a uživatele, projektanta a zástupce památkového ústavu. Zápisem se inventarizují artefakty, které mají zůstat zachovány nebo s nimi může být naloženo jen v souladu se zápisem. Může se týkat mobiliáře, výtvarných děl i technických zařízení. Projektant tento zápis zohledňuje v projektu pro stavební povolení.

ÚZEMNÍ ROZHODNUTÍ nebo ÚZEMNÍ SOUHLAS

Tyto kroky se řídí podobně jako řada následujících citovaných **stavebním zákonem**. Zákon je vyžaduje pro rozhodnutí o umístění stavby v případě novostavby, nebo pro rozhodnutí o změně stavby. V tomto případě jen tehdy, když stavba dostane přístavbu nebo nástavbu či užívání stavby po rekonstrukci (nebyla to dosud knihovna) podstatně změni nároky na okolí. V určitých případech stačí jednodušší procedura, tzv. **územní souhlas**.

PROJEKT PRO STAVEBNÍ POVOLENÍ

Nejdůležitějším a mnohdy jediným – v případě menších stavebních akcí – produktem projektového procesu, ať už novostavby či rekonstrukce, je podle už zmiňované vyhlášky č. 499/2006 Sb., **projektová dokumentace**. Ta může podle stavebního zákona sloužit pro ohlášení stavby, jako **příloha k žádosti o stavební povolení** a k oznámení stavby **ve zkráceném stavebním řízení**. Ve většině případů jde ovšem o projekt pro stavební povolení.

Projekt by měl zásadně respektovat stavební program, ale měl by vyjadřovat dohodu mezi týmem a projektantem, žádná strana by neměla dominovat v prosazování svých názorů a obě by měly umět přimnout argumenty druhého. Projekt musí skloubit do jediného dokumentu požadavky nejrůznějších profesí, takže zpravidla obsahuje tyto části: **souhrnnou průvodní zprávu, architektonicko-stavební řešení, požárně bezpečnostní řešení, zdravotně technické instalace, vzduchotechniku (eventuálně s klimatizací), vytápění a chlazení, statiku, měření a regulaci, silnoproudou elektrotechniku a slaboproudou elektroniku**.

Nezbytnou součástí projektu pro stavební povolení je výkresová dokumentace v měřítku 1:100. Stejně tak důležitou součástí projektu je **rozpočet stavby**, který rozhodne o způsobu výběru **dodavatele stavby**.

Všechny části projektu pro stavební povolení při stavebním řízení ověří a orazítkuje **stavební úřad** a předkládají se při dokončování stavby k jednání o vydání **kolaudačního souhlasu**.

Závěrečnou fází při práci na projektu pro stavební povolení je implantovat do projektu připomínky z projednávání stavebního povolení, které jsou jeho součástí. Pokud se ovšem zpracovává ještě **realizační projekt**, zapracují se připomínky do tohoto projektu.

Důležitou součástí projektu pro stavební povolení má být **studie interiéru**, která sladuje požadavky optimálního fungování interiéru se stavebními úpravami. Jde zejména o sladění osvětlení a těles ústředního topení s rozmístěním regálů, optimální umístění úseků pro dospělá a pro děti na půdoryse knihovny, vazba knižního výtahu na výpůjční pult atd. Studie interiéru musí mít aproximativní rozpočet na mobiliář.

STAVEBNÍ POVOLENÍ

Získat **stavební povolení** je známý úřední akt, do jehož tradiční podoby výrazně zasáhl stavební zákon z roku 2006. U menších stavebních akcí (většinou rekonstrukcí) už není stavební povolení nutné, stačí **ohlášení**, u velkých akcí, stejně jako dříve, se stavební povolení vyžaduje.

Doklady požadované zákonem a vyhláškou pro ohlášení i pro stavební povolení zajišťuje **investor** nebo firma najatá pro inženýring. Vydává-li stavební úřad stavební povolení, stanoví v něm podmínky pro provádění stavby, a pokud je to nutné, i pro její užívání. V obou případech (ohlášení, stavební povolení) ověří stavební úřad projektovou dokumentaci a jednu uloží, jednu vrátí stavebníkovi.

REALIZAČNÍ PROJEKT

Pro velké stavební akce je nutné po vydání stavebního povolení zpracovat ještě další stupeň projektové dokumentace, kterému se podle vyhlášky říká **dokumentace pro provádění stavby**, krátce **realizační projekt**.

Provádí se podle stejného členění jako projekt pro stavební povolení s tím, že se sem zapracovávají

stavební a technologické postupy a zpřesňují a doplňují se veškeré údaje oproti ověřené projektové dokumentaci a zapracovávají se podmínky stavebního povolení.

VÝBĚR DODAVATELSKÉ FIRMY

Výběr dodavateléské firmy se provádí podle předpisů platných v místě, v případě zakázky odhadnuté aproximativním rozpočtem na **6 mil. Kč a výše (bez DPH) podle zákona o veřejných zakázkách**.

Jedním z nejdůležitějších aspektů výběrového řízení je přesné stanovení kritérií, podle nichž se budou hodnotit subjekty, které poslaly své nabídky. K těmto kritériím bezesporu patří **doba výstavby, cenová nabídka, délka záruční doby** (kvalitní firmy dnes významně překračují zákonnou dvouletou lhůtu a nabízejí až 60 měsíců), **velikost firmy** (posuzovaná podle výše ročního obrátu nebo počtu zaměstnanců) a **reference**.

Důležitou součástí výběrového řízení je požadovat vedle informací taxativně stanovených zákonem i **návrh smlouvy o dílo**. Ušetří to čas, zrychlí se totiž jednání po výběru vítězného uchazeče.

Při výběru dodavateléské firmy stojí před investorem důležitá rozhodnutí: zda má tato firma zajišťovat i **dodávku mobiliáře**. Z časového hlediska to znamená úsporu – vylučuje se samostatné výběrové řízení na vyhledání dodavateléské firmy mobiliáře. Zkušenosti s tímto postupem jsou natolik rozdílné, že rozhodnutí záleží na odpovědném závazení investora (jistě přichází v úvahu, je-li investor v časové tísní).

PROJEKT INTERIÉRU

Projekt interiéru většinou zpracovává projektant. Je to rychlejší, levnější a účelnější. Také zde vychází ze stavebního programu a samozřejmě z realizačního projektu stavby a studie interiéru, která je jeho součástí. Projekt řeší rozmístění mobiliáře a pokud investor nekupuje typový nábytek, navrhuje i atypický nábytek včetně jeho designu. Významné je i barevné řešení interiéru.

V poslední době některé knihovny daly možnost dětem navrhnout prvky příštího interiéru dětského oddělení (Brémy, Linec) s překvapivě kladnou odezvou v provozu.

Projektant je smluvně zavázán předkládat výsledky své činnosti investorovi k posouzení.

PUBLIC RELATIONS

Tým také musí rozhodnout, kdy a v jakém rozsahu zahájí informační kampaň pro knihovnu. Začne okamžitě přesvědčovat zastupitele, aby se rozhodli pro novou knihovnu? Nebo později, až po vydání stavebního povolení?

V Brémách začal lobbying pro novou městskou knihovnu velmi brzy s cílem získat zdejší politiky a investory, s argumentací „oživit centrum města“. Kampaň se později zaměřila i na obyvatele (rodiče, školy atd.), aby okolí knihovnu přijalo. Knihovna vydávala prospekty, pořádala výstavy a besedy. A výsledek? Od roku 2004 má město Brémy novou budovu, v níž se zvýšila výkonnost knihovny o 66 % (návštěvníci) alias 71 % (výpůjčky).

STAVBA

Za průběh stavby, dodržování předpisů a termínů ručí **dodavatel**. Kontrolním mechanismem jsou pravidelné **kontrolní dny**, konané za účasti dodavatele, projektanta, investora a uživatele. Na kontrolních dnech se projednávají zejména nenadálé problémy, dodržování termínů a kvality a koordinují se postupy jednotlivých subdodavatelů (přesto, že tzv. generální dodavatel by měl vše koordinovat sám) a přijímají se potřebná rozhodnutí. Z každého **kontrolního dne** je pořizován **zápis**, kontrolovaný na příštím setkání.

Nesmírně důležitá je funkce **stavebního technika – dozoru**, který pravidelně za investora kontroluje dodržování dokumentace pro provádění stavby, kvalitu stavebních prací a dodávaných výrobků atd. Při dokončování stavby stoupá význam kontrolních dnů (koordinace dodávek mobiliáře).

Neocenitelná zkušenost: u mnohonásobně se opakujících výrobků (svítidla, sanita, obklady, podlahová krytina atd.) požadovat předvedení vzorků, případně jejich ověření na místě (zavěšení svítidla na dané místo, položení vzorku podlahy apod.) a jejich odsouhlasení.

KOLAUDAČNÍ SOUHLAS

Bližili-li se dokončení stavby, požádá stavebník o **kolaudaci**. Ke kolaudačnímu řízení se předkládá ověřená **projektová dokumentace** a další doklady stanovené stavebním zákonem a vyhláškou. Výsledkem kolaudačního řízení je zpravidla **kolau-**

dační souhlas (dříve kolaudační rozhodnutí) s užíváním stavby.

MOBILIÁŘ

Do nových prostor patří nový mobiliář. Přesto mohou přicházet v úvahu dokonce tři možnosti řešení:

- v souladu s finančními možnostmi investora je projekt dispozičního řešení nového interiéru současně projektem zakázkového (atypického) mobiliáře, který bude vyroben na míru pro uveřejněné prostory;
- mobiliář je pouze vystěhován a zejména po rekonstrukci se vrátí na své původní místo;
- část původního mobiliáře se vrátí do některých prostor zpět, protože jeho zachovalý stav to umožňuje;
- nejspíše to bude do skladišť a kanceláří, ale může jít i o původní mobiliář, který by nebylo správné odepsat a který se po opravě může vrátit;
- mobiliář, který se vyřazuje, by měl být nejprve nabídnut jiným knihovnám, zpravidla bezplatně, zbývající část ohodnotí soudní znalec (přeje-li si to zřizovatel) a prodává se běžným zájemcům, neprodaný zbytek je odepsán způsobem určeným provozním řádem knihovny nebo nařízením zřizovatele.

STĚHOVÁNÍ

Stěhování je náročná činnost, prováděná většinou profesionální firmou, a to v případě vrácení původního mobiliáře. Firma osadí podle projektu interiéru pod dohledem investora vše do předem určených prostor.

V případě nového mobiliáře nastupuje firma, která ho vyráběla. Ta ho také dodá, na místě smontuje a podle projektu do interiéru osadí.

V obou případech čeká knihovníky přestěhování knihovního fondu zajišťované opět nejlépe stěhovací firmou. Postavení fondu do regálů je už ovšem zcela na knihovnicích.

INFORMAČNÍ SYSTÉM

Každá větší knihovna potřebuje systém pro snadnou a rychlou orientaci návštěvníků. Orientační systém tvoří tabule s celým dispozičním řešením knihovny a vyznačením poskytovaných slu-

žeb, která by měla být umístěna ve vstupním prostoru, a dále ho tvoří další tabulky umístované při vstupu nebo na začátku různých úseků a služeb, upevněné podle možností na dveřích, na zdi nebo visící od stropu.

Pro nevidomé by bylo dobře mít simultánní systém alespoň akustického majáčku před vstupem do knihovny s informací, jak se v knihovně pohybovat, ve výtahu použít Braillovo písmo k označení jednotlivých podlaží.

ZKUŠEBNÍ PROVOZ

Zkušební provoz může nařídít stavební úřad, v případě knihoven se to však neděje, není pro to důvod. Zkušební provoz však zpravidla proběhnout musí. Stavba mění známé podmínky a osvědčené tradiční postupy, knihovní fond je většinou uspořádán jiným způsobem, přibývají nové služby. To vše vede k tomu, aby si pracovníci knihovny během zkušebního provozu osvojili nové postupy, i když už předem byli jistě na změny připravováni, ovšem v jiných podmínkách.

V Městské knihovně v Praze se osvědčuje dvou-tydenní zkušební provoz. Přesto v prvních dnech je v pobočce přítomen pracovník IT, protože v podmínkách MKP největší zásah do zaběhaného systému po rekonstrukci přinášela automatizace provozu.

Jsou však známy případy, kdy je čas neúspěšný a knihovna se otevírá bez zkušebního provozu. Je to nápor zejména na nervy pracovníků, ale jak je známo, vždy to zatím dopadlo dobře, bez vážnějších komplikací.

ZAHÁJENÍ PROVOZU

Důležité je – v souladu se stavebním programem – připravit se na zvýšený zájem o knihovnu a její služby. Odhaduje se, že v českých podmínkách se návštěvnost knihovny zvýší minimálně o 30 %, a to i v počtu výpůjček. Mimořádným případem byla smíchovská pobočka Městské knihovny v Praze, kde nárůst zájmu dosáhl extrémních hodnot.

ODKAZY:

- 1 Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách ve znění pozdějších předpisů

Projekt Slovník českých knihovníků

Biografické encyklopedické příručky jsou v každém oboru cenným zdrojem informací, který ilustruje na přehledu významných osobností rozvoj a utváření dané vědní disciplíny. Mezi využívané faktografické databáze patří v současnosti např. REGO – regionální osobnosti kultury a umění, dostupná na stránkách Studijní a vědecké knihovny v Olomouci.

Námět vytvořit slovník knihovníků byl iniciován Sdružením knihoven ČR, konkrétně jeho bibliografickou sekcí, a to na kolokviu českých, moravských a slovenských bibliografů v Trenčíně v roce 2006. V lednu následujícího roku na zasedání Rady SDRUK v Brně byl stanoven již konkrétní postup prací. Jednotlivé kraje si zvolily svého zástupce odpovědného za zpracování a ukládání hesel a za kontakt s koordinátorem projektu, kterým je Moravská zemská knihovna v Brně. Krajské knihovny měly zpracovat seznamy jmen knihovníků v okruhu svojí působnosti a současně obdržely pokyny pro výběr hesel a zásady zpracování databáze.

Vlastním podnětem ke zpracování *Slovníku českých knihovníků (SČK)* byla myšlenka vyzdvihnout a připomenout osobnosti, které se významným způsobem zapsaly do dějin knihoven a knihovnictví a ovlivnily jeho současnou podobu. Zejména v poslední době jsme svědky udělování různých ocenění našim kolegům a kolegyním, a to na celostátní i regionální úrovni.

Významným knihovnickým oceněním udělovaným od roku 2000 je **Medaile Z. V. Tobolky**, knihovníka, který se mimo jiné zasloužil o založení Státní knihovnické školy a prosazení knihovnictví jako studijního oboru na Univerzitě Karlově. Cena je udělována každoročně na konferenci *Knihovny současnosti* ve dvou kategoriích – Za rozvoj českého knihovnictví a Za celoživotní práci v knihovnách. Do roku 2008 obdrželo tuto cenu celkem 77 knihovnic a knihovníků.

Od roku 2001 uděluje výkonný výbor Svazu knihovníků a informačních pracovníků **Cenu českých knihovníků**, a to knihovníkům a informačním pracovníkům za dlouholetou vynikající činnost v oboru knihovnictví. Za tu se považuje zejména aktivita spojená s řízením, modernizací,

automatizací a výstavbou knihoven a jejich sítí, odborná konzultační účast při projektování nových či rekonstrukci starších budov knihoven, vědeckovýzkumné práce v knihovnictví a ve výuce knihovnických znalostí či působení v knihovnických a informačních dobrovolných stavovských organizacích. V současnosti je celkem 24 nositelů tohoto ocenění.

V roce 2004 byla poprvé udělena **Cena Pražská knihovnice/Pražský knihovník**. Uděluje ji pražská organizace SKIP **za významný knihovnický počín nebo soustavnou činnost v oboru, která je přínosem pro region Praha nebo celý obor**. Celkem je v současnosti 7 držitelů tohoto ocenění.

V loňském roce byla udělena regionální organizací SKIP Velká Morava (zahrnuje kraj Vysočina, Zlínský, Jihomoravský a Olomoucký kraj) nová knihovnická cena – titul **Velkomoravský knihovník**. Tato cena byla udělena pěti ženám – zasloužilým knihovnicím moravského regionu.

Dohromady bylo prozatím uděleno 113 knihovnických cen (některé osobnosti jsou držiteli dvou a více cen). Ve SČK je v současnosti uloženo kolem 30 hesel těchto osobností.

Existence a udělování cen potvrzuje význam profese knihovníků a informačních pracovníků pro rozvoj oboru. Pro potřeby odborných pracovníků, studentů a nejširší odborné veřejnosti proto vzniká slovník, jehož cílem je mimo jiné být pamětí, studnicí poznání a připomínkou osobností, které se svým životem a zejména profesním působením zasloužily o dnešní podobu oboru knihovnictví a informační vědy. Ten patří v posledních letech k jednomu z nejvíce se rozvíjejících, a to zejména vlivem rostoucího významu a úlohy informací ve společnosti. Institucemi, které se věnují práci s informacemi, jejich zpracování, ukládání a rozšiřování jako jednomu z hlavních předmětů svojí činnosti, jsou především knihovny. Aby tato činnost byla maximálně efektivní a účinná, je zapotřebí pečlivé a erudované práce právě knihovníků.

Východiskem projektu byl předpoklad, že úspěch záměru stojí na dobré spolupráci, a to jak při výběru osobních hesel, tak při jejich zpraco-

vání. Moravská zemská knihovna v Brně se proto obrátila prostřednictvím Národní knihovny a krajských knihoven na jednotlivé regiony s žádostí o zpracování seznamu osob vhodných pro zařazení do slovníku. Současně byly excerpovány knihovnické bibliografie a periodika, z nichž bylo zpracováno v počátku prvních 130 personálních hesel.

Krajské knihovny využívají při zpracování vhodných kandidátů do slovníku databáze osobností regionu a vyzývají ke spolupráci i ostatní knihovny včetně odborných. Zástupci krajských knihoven připravili seznamy osob, o nichž se domnívali, že by měly být ve slovníku uvedeny. Po posouzení v redakci převzala tyto kandidáty ke zpracování PhDr. Marie Nádvorníková, CSc., bývalá ředitelka Studijní a vědecké knihovny v Olomouci, která bibliografické práci zasvětila nemalou část svojí profesní kariéry.

Prvořadým úkolem bylo zpracovat softwarový program, jakýsi dotazník či formulář pro ukládání údajů, který je v současnosti vystaven na webových stránkách Sdružení knihoven ČR (<http://skk.sdruk.cz>) a kam jsou ukládána hesla pro navazující redakční zpracování. K této stránce neexistuje zatím odkaz z hlavní stránky SDRUK a to z toho důvodu, že slovník teprve vzniká a jeho definitivní podoba se postupně utváří (včetně plánovaného vkládání fotografií osobností). V tomto programu může nyní kdokoli vyhledávat, ale ukládat záznamy mohou jen pověřeni pracovníci krajských knihoven s přístupovým heslem. Redakce následně provádí kontrolu uložených hesel po formální stránce, zda splňují strukturu minimálního záznamu.

Vznikající databáze knihovnických osobností existuje v současné době v elektronické podobě. Vznikla a stále se utváří ve spolupráci s Fakultou informatiky Masarykovy univerzity v Brně, která zajišťuje technickou stránku projektu. Dosud bylo do databáze uloženo přes 350 personálních hesel a další jsou zásluhou spolupracujících krajských knihoven neustále doplňována. Zatím nejstarší uloženou osobností je archivář Rožmberků, historik a kronikář Václav Březan ze 16. století.

Každé heslo musí splňovat předepsanou strukturu, která by měla obsahovat následující údaje:

- **příjmení, jméno** (event. rodné, jen pokud pod rodným jménem bylo publikováno), tituly;
- **datum a místo narození** (event. datum a místo úmrtí);
- **vzdělání** (uvádí se nejvyšší dosažené, absolvování knihovnické školy s rokem ukončení);

- **profesní kariéra** (chronologický přehled působení v knihovnách, specializace, funkce, dosažené výjimečné úspěchy, případně podíl na významných výsledcích);
- **odborná a vědecká činnost, publikační činnost** (komentovaný výběr, každý titul doplněn rokem vydání, činnost v redakčních radách);
- **spolková činnost** (s uvedením funkce a období působení);
- **neknihovnická odborná nebo umělecká činnost**;
- **literatura** (citace zdroje hesla, resp. publikované biografické články) je výběrová a citovaná zjednodušeně.

Každé heslo musí obsahovat minimálně první čtyři uvedené prvky (tzv. minimální záznam).

Báze obsahuje dva typy personálních hesel:

- **současníci** – navržený knihovník má právo se rozhodnout, zda chce být do databáze zařazen a sám si podle stanovených pravidel zpracuje své personální heslo či provede korekturu vytvořeného hesla;
- **významní knihovníci, kteří již nežijí** – tato hesla se zpracovávají na základě výběru a přínosu konkrétní osobnosti pro rozvoj oboru.

Kritériem pro výběr hesel je zaměstnání v knihovně včetně výuky odborných knihovnických předmětů na vysokých a středních knihovnických školách, u současných knihovníků je předpokladem odborná, vědecká či spolková činnost v oboru.

Využití a perspektivy databáze

Záměrem Sdružení knihoven je vydat **knížní podobu slovníku**. Ta by měla obsahovat širší výběr hesel z elektronické databáze. V tištěném slovníku budou zařazena personální hesla především těch osobností, které knihovnictví vykonávaly jako svou profesi, to znamená, že byly zaměstnány v knihovnách. Vyloučení jsou tak autoři katalogů knihoven nebo bibliografií, pokud tuto činnost vykonávali jako odbornou práci v jiné instituci. Také se neuvažuje o zahrnutí knihovníků, kteří vedli knihovnu při jiném zaměstnání. Tištěný slovník tak zobrazí vývoj oboru prostřednictvím svých významných představitelů.

V současné době existují příznivé ohlasy o využití databáze – byť zatím neúplné a teprve se utvářející – např. ze strany studentů Ústavu bohemistiky a knihovnictví na Filozofické fakultě Slezské univerzity v Opavě.

Vzhledem k množícím se dotazům ohledně ukládání hesel se připravuje ve spolupráci s Fakultou informatiky Masarykovy univerzity v Brně stručný manuál, který by usnadnil práci při ukládání hesel stávajícím a novým spolupracovníkům.

Práce na vytvoření slovníku je dlouhodobý proces, kdy se jednotlivé problémy ukazují teprve postupně. Nicméně již nyní je možno s potěšením sledovat rostoucí zájem odborné veřejnosti o nově vznikající informační zdroj, který dosud naše knihovnická obec postrádala.

MONIKA KRATOCHVÍLOVÁ > krat@mzk.cz

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

11.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMOŘÁDNĚ DŮLEŽITÍ

31. Ne každý si může dovést kupovat knihy

V méně rozvinutých státech jsou knihy mnohem vzácnější a často dražší než ve vyspělých zemích. Problém se zhoršuje v souvislosti s minimálními příjmy, které způsobují, že skutečné ceny knih představují pro řadu obyvatel astronomické částky. Veřejná knihovna, ať již existuje kdekoli, se tudíž stává velmi důležitým prvkem demokratizace informací.

32. Knihovny brání anti-intelektualismu

Není to tak, že by internet byl anti-intelektuální. Ale u někoho může láková bezprostřednost internetu vést k dojmu, že pouze interaktivní a okamžitá on-line diskuse „právě teď“ je hodnotná. Zaprášené knihy na vysokých regálech pak vypadají jako reprezentanti zbytečných znalostí a jejich správcové (knihovníci) sto let za opicemi. Ale, jak už bylo řečeno kolikrát, ne všechno je na internetu. Přístup ke knihám a teoriím mnoha let kulturní historie je pro další vědecký a technologický pokrok podstatný.

33. Staré knihy jsou cenné

Idea knihovny, která se stává muzeem knihy

ve věku digitalizace, bývá někdy používána jako apokalyptický řečnický obrat. Naznačuje to, že spíše než aby se knihovny staly současnými a užitečnými institucemi, mohly by se proměnit v historické fetiše – jako např. vinylové nahrávky nebo psací stroje. Ale vývoj knihoven směřuje spíše k tomu, aby se staly místem setkávání občanů na kulturních akcích a prostředím k výměně myšlenek. Ochrana a vystavování památek knižní kultury může být dalším aspektem zvýrazňujícím jejich důležitost. Staré knihy určitě nejsou hodnotné jen z finančního hlediska, ale jsou součástí kulturní paměti a historie.

Závěr

Společnost není připravena vzdát se knihoven a snad nikdy nebude. Knihovny se mohou přizpůsobit sociálním a technologickým změnám, ale nemohou být nahrazeny. I když se liší od internetu, jejich zaměstnanci – knihovníci jsou nejhodnější odborníci pro školení studentů, vědců a ostatních občanů, jak lépe hledat co nejhodnější informace v papírové podobě i on-line. Namísto pohlížení na knihovny jako na zastaralá zařízení by měly stát zvýšit dotace tak, aby bylo možno zlepšit personální i technické vybavení knihoven. Dnes víc než kdy jindy jsou knihovníci důležití pro ochranu a zpřístupňování našeho kulturního dědictví.

WILLIAM SHERMAN

> přeložil MIROSLAV RESSLER

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

POŘIZOVÁNÍ A DALŠÍ UŽITÍ OBRAZOVÝCH A ZVUKOVĚ OBRAZOVÝCH ZÁZNAMŮ UŽIVATELŮ A ZAMĚSTNANCŮ KNIHOVEN

Problematika užívání kamerových systémů, ale i prostého fotografování či jiného způsobu zachycování podoby osob bez jejich souhlasu na veřejně přístupných místech je tématem ožehavým, a to nejen v České republice, kde v posledních letech došlo k nebývalému nárůstu provozovaných sledovacích (kamerových) systémů. Při procházce městem míváme občas oprávněně pocit, že „Velký Bratr“ nás vidí... Otázka hranic použití sledovacích systémů reflektuje základní střet přirozených lidských práv – práva na soukromí, na ochranu osobnosti a osobních údajů, která stojí proti právu na ochranu majetku, zdraví a života, jakož i právu občana na zajištění bezpečnosti. Které z těchto práv je „lepší“, které má větší sílu? Jaké jsou právní limity pro „zobrazování“ lidí na veřejně přístupných místech, tedy i v knihovnách?

Již samotné fotografování a použití kamerových systémů je výrazným zásahem do sféry ochrany osobnosti člověka, uchovávání záznamů z těchto kamerových systémů a další užití obrazových záznamů a fotografických snímků je pak nakládáním s osobními údaji a podléhá režimu zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. V případě, že dochází k nakládání s fotografiemi či sledování kamerovými systémy ze strany zaměstnavatele vůči zaměstnancům, přidává se k dvěma výše uvedeným právním předpisům ještě působnost zákoníku práce, tedy zákona č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Ochrana podle občanského zákoníku a autor-ského zákona

Jedním z oprávnění náležejících pod ochranu všeobecného osobnostního práva je právo člověka na ochranu jeho podoby, podobizny i obrazových a zvukových snímků. Tato ochrana je zakotvena v § 12 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Platí, že podobizny, obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy směřují být použity jen s jejím svolením. Existují zde ovšem zákonné výjimky (tzv. zákonné licence), kdy svolení subjektu není potřeba, použijí-li se pod-

bizny, obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy k účelům úředním nebo na základě zákona (např. druhá pasová fotografie archivovaná úřadem pro identifikační účely osoby, důkazní fotografie v rámci trestního řízení apod.). Další zákonnou výjimkou, kdy není třeba vyžadovat souhlas subjektu, je přiměřené použití těchto záznamů pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

Můžeme tedy fotografovat při společenských událostech, rautech, vernisážích, pro propagační a reklamní účely a podobně? Zjednoduší-li problém, platí, že pořizovat fotografie na veřejnosti, na nichž jsou zachyceny fyzické osoby, obecně lze. Autor snímku by však měl získat souhlas zobrazovaných osob. Forma tohoto souhlasu není zákonem stanovena, souhlas může být explicitní, ale i konkludentní – stačí kývnutí nebo jen fakt, že zobrazovaný subjekt „zapózuje“. Je potřeba brát velmi vážně žádost „mne prosím nefotografujte“, neboť porušení této prosby má důsledky nejen společenské, ale i právní, a to právě v oblasti ochrany osobnosti. Stejný režim pak platí nejen pro fotografie, ale i pro jiné obrazové a zvukové obrazové záznamy. Je třeba zdůraznit, že další souhlas je nutné od zobrazované osoby získat pro další užití fotografií – tedy v případě jejich publikování, zveřejnění, vystavení. V případě, kdy fyzická osoba kdykoli v průběhu užití jejího obrazového záznamu svůj souhlas odvolá, případně vysloví nesouhlas tam, kde souhlas udělen nebyl, je nutné neprodleně upustit od dalšího takového užití (odstranit fotografii z nástěnky, z internetové prezentace apod.). V případě, že jsou snímky používány v rámci některé ze zákonných licencí (např. ve zpravodajství), může se fyzická osoba bránit proti zveřejnění pouze tehdy, kdy jsou narušeny její oprávněné zájmy (snížena důstojnost, porušeno právo na soukromí, ohrožena vážnost fyzické osoby ve společnosti apod.).

Abychom problematiku ještě trochu zkomplikovali, je potřeba upozornit, že fotografie (dílo fotografické) je taktéž dílem autorským ve smyslu ustanovení § 2

zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, ve znění pozdějších předpisů. Proto je nezbytné myslet na to, že v případě užití fotografického díla musíme kromě souhlasu zobrazované osoby získat souhlas, příp. licenci k užití ještě od autora fotografie, který disponuje osobními a majetkovými autorskými právy k dílu. V případě, že fotograf bude pracovat na objednávku (smlouvu o dílo), jejímž předmětem je vytvoření fotografií, platí, že autor poskytl licenci k účelu vyplývajícímu ze smlouvy, není-li sjednáno jinak. Je proto více než vhodné sjednat účel a způsob dalšího použití v objednávce (smlouvě o dílo). Taková objednávka může být uzavřena písemně, ale také ústně, mailem či faxem. Je vhodné, aby byla zachycena písemně a existoval tak evidentní doklad o obsahu ujednání mezi autorem a objednatel.

Ochrana podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Úřad na ochranu osobních údajů (ÚOOÚ), který je orgánem státní správy odpovědným za dohled nad dodržováním ochrany osobních údajů, věnuje otázce užívání kamerových systémů a užití obrazových a zvukově obrazových záznamů osob značnou pozornost. Každému budoucímu provozovateli kamerového systému důrazně doporučujeme nastudovat stanoviska ÚOOÚ publikovaná na jeho webových stránkách (www.uoou.cz). Jen kamerovým systémům je věnována zvláštní sekce obsahující celou řadu stanovisek, která lze považovat za směrodatný výklad zákona, neboť úřední výklad zákona je podstatným (nikoli však závazným a zavazujícím) interpretačním pramenem.

Provozování kamerového systému je považováno za zpracování osobních údajů, pokud je vedle kamerového sledování prováděn záznam pořizovaných záběrů a tento záznam umožňuje identifikaci fyzických osob. Zpracování osobních údajů je třeba registrovat u ÚOOÚ, přičemž registraci lze provést opět prostřednictvím jeho webových stránek. Je třeba tak učinit před zahájením provozu kamerového systému a je nutné počítat s alespoň 30 denní lhůtou na vyřízení registrace (obvykle bývá provedena dříve). V registraci je potřeba vymezit účel sledování (v případě knihoven to bude obvykle zejména ochrana majetku a bezpečnosti osob). Je nutné předložit projekt rozmístění kamer, kdy musí být dodržena v maximální možné míře ochrana soukromí osob. Dále je nutné stanovit lhůtu pro uchování záznamů, která by neměla přesáhnout časový limit maximálně přípustný pro naplnění účelu provozování (obvykle 24–72 hodin). Pouze v případě bezpečnostního incidentu jsou záznamy poskytnuty orgánům činným v trestním řízení, ty však údaje zpracovávají na zá-

kladě zákonného zmocnění. Po uplynutí tohoto časového limitu musí být záznamy zničeny (vymazány). Dále je potřeba specifikovat ochranu a technické zajištění snímáček zařízení, přenosových cest a záznamových datových nosičů před jejich zneužitím, neoprávněným přístupem, změnou apod.

V neposlední řadě je třeba oznámit, jakým způsobem budou subjekty údajů o kamerovém sledování informovány – pokud možno před vstupem do monitorovaného prostoru musí být vstupující osoby upozorněny, že prostor je monitorován.

Ochrana podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů

V pracovněprávních vztazích je střet různých zájmů při používání kamerových systémů asi nejmarkantnější. Proti sobě zde stojí právo zaměstnance na ochranu soukromí a právo a povinnost zaměstnavatele na ochranu jeho majetkových práv, jakož i povinnost kontrolovat výkon práce zaměstnance. Zaměstnavatel jakožto provozovatel veřejného zařízení (knihovna) má také povinnost chránit majetek, který se ve veřejných prostorách nachází.

V § 316 Zákoníku práce je stanoveno: „(1) Zaměstnanci nesmějí bez souhlasu zaměstnavatele užívat pro svou osobní potřebu výrobní a pracovní prostředky zaměstnavatele včetně výpočetní techniky ani jeho telekomunikační zařízení. Dodržování zákazu podle věty první je zaměstnavatel oprávněn přiměřeným způsobem kontrolovat.“ „(2) Zaměstnavatel nesmí bez zvláštního důvodu spočívajícího ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele narušovat soukromí zaměstnance na pracovištích a ve společných prostorách zaměstnavatele tím, že podrobuje zaměstnance otevřenému nebo skrytému sledování, odposlechu a záznamu jeho telefonických hovorů, kontrole elektronické pošty nebo kontrole listovních zásilek adresovaných zaměstnanci.“ „(3) Jestliže je u zaměstnavatele dán závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze činnosti zaměstnavatele, který odůvodňuje zavedení kontrolních mechanismů podle odstavce 2, je zaměstnavatel povinen přímo informovat zaměstnance o rozsahu kontroly a způsobech jejího provádění“.

Platí tedy, že zaměstnanci musí být o zavedení kamerových systémů informováni. Je vhodné, aby tato informace byla inkorporována i do interních předpisů zaměstnavatele, případně do knihovního řádu v knihovně, kde jsou kamerové systémy instalovány. Při použití kamerového systému je i vůči vlastním zaměstnancům nezbytné dodržovat požadavek přiměřenosti a pouze minimálně nezbytného rozsahu použití sledovacích zařízení v prostorách, kde zaměstnanci vykonávají práci.

KNIHOVNY A ADVOKACIE

– TÉMA KONFERENCE V HOLANDSKU

Tématem konference *Knihovny a advokacie*, která se konala ve dnech 8.–9. května 2008 v Amsterdamské veřejné knihovně (www.oba.nl), byly otázky legislativy knihoven na evropské a mezinárodní úrovni. Konferenci pořádaly organizace FOBID¹ a EBLIDA².

Setkání zahájil prezident EBLIDY **Gerald Leitner**, který se zamýšlel nad tím, zda existuje společná evropská knihovnická politika. Odpověď byla záporná, protože nemůžeme hovořit o jednotném knihovnickém systému, snad jen v otázkách ekonomických zájmů a regulace autorského práva. Pokud věříme v myšlenku sjednocené Evropy, která nabízí rovná práva a příležitosti všem občanům, zjistíme, že knihovnický systém je nejednotný, nesourodý.

Jednou z příčin této situace by mohlo být, že pouze dvě třetiny z dvaceti sedmi zemí Evropské unie mají legislativu, která reguluje knihovnický obor. Zjednodušeně řečeno: země EU, které mají výborný knihovní systém, mají nebo měly národní knihovnickou legislativu. Avšak ani výborný knihovnický systém se nemusí nevyhnutelně rozvíjet, protože ho omezují legislativní regulace a vládní politikové nejsou často ochotni podporovat a dostatečně financovat knihovnický obor.

Dá se tato situace zlepšit? Před osmi lety Rada ES společně s EBLIDOU publikovala směrnice pro společnou knihovnickou politiku v Evropě. Ukázalo se, že tyto směrnice byly málo efektivní.

Směrnice Rady Evropy mají status doporučení a směrnice Evropské komise, např. o Autorském právu, musí být zahrnuty do národních legislativ 27 členských zemí.

Mohla by směrnice vydaná Evropskou komisí vyřešit problematiku knihoven? Přibližně osmdesát procent naší legislativy přichází z Bruselu a jsou včleněny do zákonů spojených s evropským obchodem. Bohužel knihovny v něm hrají méně důležitou roli, proto jsou na okraji pozornosti. Je málo pravděpodobné, že v nejbližší době vydá Evropská komise zákon, který by se týkal knihovnictví.

EBLIDA nechce čekat a má v úmyslu koncentrovat lobbistické aktivity a vytvořit Bílou knihu, která popíše roli knihoven v evropské znalostní společnosti s doporučeními a výzvou členským státům jednat v zájmu knihoven. Pokud chce EBLIDA organizovat

úspěšná jednání ve prospěch knihoven na evropské úrovni, potřebuje relevantní informace o evropských knihovnách. Tady nastává problém, protože komplexní data neexistují.

Uspěšně se několik projektů, které soustředily informace o knihovnách – PUBLICA, PULMAN, CALIMERA. Tyto projekty byly úspěšné v době, kdy byly aktuální, ale shromážděná data nebyla dále aktualizována. Paradoxní je, že knihovny prohlašují, že poskytují rovný přístup k mnoha typům informací všem uživatelům, ale současně nejsou schopny podat relevantní informace o evropských knihovnách investorům ve snadné a přístupné formě. A to je závažný nedostatek. To bylo jedním z důvodů, proč se EBLIDA rozhodla vytvořit centrum KIC (Knowledge and Information Centre), které bude shromažďovat, zprostředkovávat a rozšiřovat informace o knihovnách a informačním a dokumentačním oboru v Evropě.

Účastníci konference rozhodli vytvořit skupiny odborníků zaměřené na:

- Informační zákon;
- Digitalizaci a on-line přístup;
- Celoživotní vzdělávání a výchovu;
- Kulturu a informační společnost;
- Profesní vzdělávání.

EBLIDA věří, že ve spolupráci s partnery bude formulovat společnou vizi, která bude přijata evropskými knihovnami a bude prospěšná pro instituce i uživatele. Pokud chceme mít sjednocenou Evropu, měli bychom začít přemýšlet o vytvoření společné evropské knihovnické politiky pro zajištění rovného přístupu k informacím, ke vzdělání a kultuře pro všechny evropské občany.

SPORNÉ OTÁZKY AUTORSKÉHO PRÁVA

Na konferenci vystoupil také profesor **Bernt Hugenholtz** z Institutu informačního práva na Amsterdamské univerzitě. Jeho přednáška se týkala sporných otázek autorského práva v rámci evropského knihovnického oboru. Soustředil se v ní na tyto okruhy:

- Masová digitalizace knihovnických a archivních sbírek;
- Vyladování omezení a výjimek pro knihovny;

- Hodnocení směrnice o databázích;
- Nastavení časové lhůty autorských práv u zvukových dokumentů.

Upozornil dále na nejnovější dokumenty Evropské komise, kterými jsou: Studie IViR (Institute for Information Law) pro Evropskou komisi (www.ivir.nl/indexenglish.html), jejímž obsahem je Přepřacování zákona o autorském právu pro znalostní ekonomiku (2006) a Hodnocení směrnice o informační společnosti (2007). Rovněž zmínil pracovní dokument Sdělení Komise o tvůrčím obsahu on-line na jednotném trhu, COM (2007) 836 v konečném znění. Zabýval se také problémem tzv. osiřelých děl v souvislosti s masovou digitalizací knihovnických a archivních sbírek a obsahem Zelené knihy.

ZELENÁ KNIHA – AUTORSKÉ PRÁVO VE ZNALOSTNÍ EKONOMICE

Zelená kniha³ se snaží formulovat několik otázek spojených s úlohou autorského práva ve „znalostní ekonomice“ a zahájit o nich konzultaci.

První část je věnována obecným otázkám týkajících se výlučných práv zavedených základním evropským právním předpisem o autorském právu – směrnicí 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti a směrnicí 96/99 ES o právní ochraně databází.

Druhá část je věnována konkrétním otázkám výjimek a omezení a zabývá se tím, zda by se tyto výjimky měly v éře šíření digitálního obsahu dále vyvíjet (viz v níže).

3.1 Výjimky pro knihovny a archivy

Pokud jde o knihovny a jiná podobná zařízení, vznikají dva hlavní problémy: vytváření digitálních kopií materiálů uchovávaných ve sbírkách knihoven a elektronické doručování těchto kopií uživatelům. Digitalizace knihoven, audiovizuálního materiálu a jiného obsahu může mít dvojitý účel – uchování obsahu pro budoucí generace a jeho zpřístupnění koncovým uživatelům na internetu.

Podle stávajícího právního rámce knihovny ani archivy nepoživají všeobecnou výjimku z práva na rozmnožování. Rozmnožování jsou povoleny jen v určitých případech, které se mohou vztahovat na některé úkony nezbytné pro uchování děl v knihovnických katalogích. Na druhé straně nejsou výjimka týkající se knihoven ani vnitrostátní pravidla, která tuto výjimku provádějí, vždy zcela jasně, například v otázce změny formátu nebo počtu kopií, jež lze v rámci této výjimky pořídit. Podrobné právní předpisy v tomto ohledu vyplývají z rozhodnutí v rámci legislativní politiky přijatých na vnitrostátní úrovni. Některé členské státy sta-

noví s ohledem na rozmnožování, které mohou knihovny vytvářet, omezující pravidla.

V posledních letech se značně zvyšuje zájem knihoven a jiných veřejných zařízení nejen o uchování (digitalizace) děl, ale také o zpřístupnění jejich sbírek na internetu. Knihovny namítají, že pokud by k tomu došlo, výzkumní pracovníci by už nemuseli chodit do prostor knihoven či archivů, ale mohli by požadované informace snadno najít a získat na internetu. Také vydavatelé uvádějí, že digitalizují své katalogy s cílem vytvořit interaktivní databáze on-line, ve kterých lze tento materiál snadno získat z osobního počítače. Tyto služby vyžadují úhradu paušálního poplatku.

Do budoucna zaměřená analýza si žádá zamyšlení nad tím, zda rovnováha, kterou směrnice stanoví, je stále ještě v souladu s rychle se měnícím prostředím. Technologie a sociální a kulturní zvyklosti rovnováhu nastolenou právními předpisy neustále narušují a nové subjekty vstupující na trh (např. vyhledávače) se tyto změny snaží uplatňovat na nové obchodní modely.

Tyto vývojové trendy mohou posunout hodnotové vztahy mezi různými subjekty činnými v prostředí on-line a ovlivnit rovnováhu mezi těmi, kdo vlastní práva k digitálnímu obsahu, a těmi, kdo poskytují technologie k prohlížení internetu. Zelená kniha chce získat k vývojovým trendům v oblasti technologií a právních předpisů stanoviska zúčastněných stran.

Konference *Knihovny a advokacie* se konala ve znamení stého výročí Holandské knihovnické asociace, a proto se část programu týkala vývoje veřejných knihoven během minulého století a otázek knihovnické profese v 21. století.

Zazněly tu příspěvky, které se týkaly rozvoje knihovnictví v Dánsku, Německu, Finsku, Velké Británii, Švédsku a Holandsku. Informace o nejdůležitějších změnách mohou být inspirativní pro ostatní knihovny.

S prezentacemi se můžete seznámit v knize *Working for Five Star Libraries*, kterou si lze zapůjčit v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR.

ODKAZY:

- 1 Fórum FOBID bylo založeno v roce 1974 a jeho cílem je zlepšení spolupráce mezi různými typy knihoven a institucí informačních a dokumentačních služeb. Hlavní aktivity jsou zaměřeny na legislativu, mezinárodní spolupráci v oblasti bibliografických služeb a vzdělání.
- 2 Evropská kancelář knihovnických, informačních a dokumentačních sdružení.
- 3 Dokument je přeložený do češtiny a přístupný na http://knihovna.nkp.cz/docs/GreenPaper2008_ST120_89_CS08.PDF

Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v září 2008

Predkládáme vám další z přehledů diplomových prací obhájených na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy. Cílem seriálu je seznamovat pravidelně knihovnickou veřejnost se zdroji aktuálních informací z našeho oboru a přispět k většímu využití diplomových prací našich studentů.

Pátý přehled obhájených diplomových prací se týká zářijového termínu státních závěrečných zkoušek. V něm ukončilo magisterské studium na ÚISK FF UK šestnáct studentů a byl obhájen stejný počet diplomových prací.

V případě, že vás některá z prací zaujme a budete se o ní chtít dozvědět více, kontaktujte redakci časopisu Čtenář nebo přímo nás. Na vaši žádost oslovíme autora příslušné práce s nabídkou na uveřejnění výtahu ve Čtenáři.

Informace o zadaných, odevzdaných a obhájených bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních pracích na Ústavu informačních studií a knihovnictví je možné vyhledávat pomocí systému ISDP (Informační systém diplomových prací) na <http://isdpa.alstanet.cz/>. V tomto systému najdete o pracích z našeho přehledu (kromě práce L. Nováčka, který zveřejnění v ISDP odmítl) také další informace, např. kdo byl jejich vedoucím a oponentem, překlad názvu práce do angličtiny, autorský abstrakt, rozsah práce a klíčová slova.

Výtisky všech obhájených diplomových prací jsou uloženy v areálu FF UK v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích, U Kříže 8, Praha 5 - Jinonice.

Seznam názvů a autorů obhájených diplomových prací:

- *Knihovna Václava Havla* (Bc. Alžběta Kolumpeková)
- *Modernizace justice prostřednictvím nových*

informačních technologií (Bc. Eliška Kovančová)

- *Vizualizované informační systémy – přehled a analýza základních typů* (Petr Hons)
- *Analýza současného neviditelného webu* (Bc. Monika Veselá)
- *Lékařský informační servis ve farmaceutické firmě* (Bc. Ondřej Burský)
- *Vliv rozvoje ICT na světovou ekonomiku – mikroekonomický pohled: marketing a reklama na internetu* (Bc. Pavla Tošnerová)
- *Informace jako ekonomický statek, hodnota a role informace na trzích: teorie a praxe ekonomie informací: nové aplikace ekonomických mechanismů* (Bc. Jitka Jarmarová)
- *Internetové vyhledávače s důrazem na technický vývoj a ekonomiku provozu* (Libor Nováček)
- *Rozvojové programy MŠMT ČR: Informační zdroje pro výzkum a vývoj a Informační infrastruktura výzkumu* (Bc. Andrea Morávková)
- *Použitelnost a přístupnost webových portálů* (Bc. Alena Jašprová)
- *Plnotextové frankofonní informační zdroje z oboru medicíny dostupné v prostředí WWW* (Bc. Vladimíra Sochová)
- *Návrh alternativní učební osnovy předmětu informační výchova na střední škole: zapojení informačního centra školy do výuky* (Bc. Michal Mulač)
- *Folksonomie a možnosti jejich využití s přihlédnutím k potřebám akademického prostředí* (Bc. Eliška Pavlásková)
- *Používání pokročilých informačních technologií a virtuální reality v divadle* (Bc. Kateřina Stuparičová)
- *Výzkum možností výuky ve virtuální realitě a v prostředí Second life* (Bc. Štěpánka Jünová)
- *Digitální propast z aspektu gender* (Bc. Magdalena Hornová)

PETRA MYŠKOVÁ > Petra.Myskova@ff.cuni.cz VĚRA PILECKÁ > Vera.Pilecka@ff.cuni.cz

Z KNIHOVEN...

Karvinská knihovna v aureole slávy

V červnu letošního roku si karvinská knihovna připomenula 85. výročí svého vzniku, a to na oslavě uspořádané v secesních prostorách Společenského domu Lázní Darkov. Mezi devadesáti účastníky setkání dominovali vzácní hosté, mezi něž patřila Mgr. Zlata Houšková z Národní knihovny ČR, Jerzy Kronhold, generální konsul Polské republiky v Ostravě, prof. Jan Malický, ředitel Slezské knihovny v Katovicích, prof. Karel Kadlubiec – folklorista působící na Ostravské univerzitě v Ostravě, Ing. Lea Prchalová, ředitelka Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, ředitelé karvinských dolů a velkých podniků, škol a knihoven, a zejména městští radní vedeni primátorem statutárního města Karviné Tomášem Hanzelem. Ten také zahájil celou akci a přirovnal karvinskou knihovnu k úctyhodné dámě, která sřeží své bohatství, neustále je obnovuje a nabízí svůj duchovní potenciál co nejširší veřejnosti. Je chvályhodné, že svými atraktivními službami oslovuje a přitahuje k sobě perspektivní kategorii uživatelů, kteří se rekrutují z řad dětí a mládeže.

Poté se svým šarmem a bravurním proslovem vystoupila Z. Houšková, která zdůraznila moderní charakter karvinské knihovny, její nadčasovost, cílené strategické uvažování a hledání nových cest k uživateli, zejména s ohledem na neustálý růst informací, informačních zdrojů a technologií. Velmi diplomaticky se dotkla problémů nejpalcivějších, tj. zdrojů financování (zejména z městských rozpočtů), a také potřeby reprezentativního vnějšího i vnitřního vzhledu knihovny. Popřála knihovně do dal-

ších let mnoho neutuchající energie, dobrých nápadů, štedrého zřizovatele a hodně spokojených návštěvníků. Následně se ujala slova PhDr. Halina Molinová, ředitelka Regionální knihovny Karviná (*i autorka tohoto textu – pozn. red.*). Ve své PowerPoint prezentaci nastínila vznik a vývoj knihovny, její dosavadní úspěchy i strasti, a zejména ukázala na realizaci nových, velmi odvážných projektů. Zmínila například počítačovou hru pro děti p. n. Bibliotown s poznávacím a vzdělávacím charakterem, dále Multimediální festival – soutěž žáků a studentů o nejlepší zpracování počítačové prezentace literárního díla nebo také umístění nabídky služeb a prezentaci Regionální knihovny Karviná ve virtuálním světě Second Life, který navštěvuje kolem 12 000 000 uživatelů.

Součástí programu byla zajímavá reportáž, kterou uskutečnila redaktorka Českého rozhlasu v Ostravě Mgr. Halina Drábek (polská redakce) na téma: „*Co pro vás znamená knihovna a jaké zkušenosti nebo vzpomínky máte na knihovnu karvinskou?*“ Na tyto otázky velmi poutavě a zajímavě odpověděli: Ing. J. Krupka – poslanec Parlamentu ČR, Mgr. P. Juras – náměstek primátora statutárního města Karviná, prof. J. Malický – ředitel Slezské knihovny v Katovicích, prof. K. Kadlubiec – folklorista, R. Štěpánek – tenista, dr. B. Fiala – děkan Obchodně podnikatelské fakulty Slezské univerzity v Karviné, dr. B. Vévoda – ředitel karvinského gymnázia, dr. D. Janovská – ředitelka odboru služeb Slovenské národní knihovny v Martině a také nová MISS ČR Z. Jandová.

V různorodých názorech respondentů se potvrdila pozitivní reakce na společenskou funkci a potřebnost knihovny jako instituce vzdělávací, informační a kulturní. Bylo potěšující, že všichni hovořili o vztahu ke knihovně velmi přirozeně, bez patosu a obecně proklamovaných frází.

Skutečným oživením programu slavnosti bylo vystoupení bývalého knihovníka, nyní velké hvězdy hudebního nebe Jarka Nohavici. Věnoval knihovně svůj osobní dar a zazpíval tři nádherné písně, málo známou knihovnickou hymnu *Knihovník*, velmi poetickou a melodickou *Těšínskou* a úryvek z Mozartovy opery *Così fan tutte*, kterou přebásnil do češtiny. Nakonec se ještě přihlásilo o slovo několik zástupců velkých šachet a podniků, kteří předali ředitelce knihovny sponzorský dar – šeky s patřičným finančním obnosem určeným na zakoupení nových knih, časopisů a dokumentů.

Oslavy pak ještě dlouho pokračovaly v atmosféře příjemné debaty a bohatého rautu. Chvillemi se nám zdálo, že se o knihovně mluví jako o instituci, která v hierarchii kulturních hodnot přece jenom zaujímá jedno z předních míst. Kéž by tomu tak bylo vždy a všude.

HALINA MOLINOVÁ

ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA

DOTAZ: Jak o sobě a své činnosti dávají dnes „vědět“ švédské knihovny?

ODPOVĚĎ: Švédsko zatím ještě nemá jednotnou národní strategii pro propagaci knihoven, proto Spolek švédských knihovníků usoudil, že je potřeba udělat celonárodní reklamní kampaň.

Jmenuje se *Library Lovers* (Milovníci knihovny) a celá je vedená v růžové barvě. Protože lovers podle slovníku znamená *milovník, miláček, milenec*, má kampaň jako symbol růžové srdce. Samozřejmě, že ne všem se to líbí, ale zcela určitě to knihovnám a jejich zaměstnancům pomohlo k zviditelnění jak na místní, tak na celostátní úrovni. Všichni si museli všimnout té spousty růžové barvy a záplavy srdcí. Růžová barva v knihovně je přece jenom dost neobvyklá. Cestuji hodně po knihovnách a všude se opakuje slovo lovers, love. Lásky a miláček! Knihovny potřebují lásku. Vypadá to rozhodně na to, že většinu návštěvníků knihoven se kampaň líbí a mnozí říkají, že to byl dobrý nápad.

Knihovnické sdružení má i webovou stránku (www.librarylovers.se/; <http://www.librarylovers.se/kampanj.html>). Podívejte se na ni, z té růžové barvy vám může jít hlava kolem. V rámci kampaně byly vyrobeny tužky, bloky, nálepky, tašky, špendlíky, reflexy, přívěsky na klíče a dokonce i lesk na rty a „tetování“ Library Lovers. Tyto předměty si mohou zájemci koupit. A jen připomínám, že ve švédských knihovnách čeká na výpůjčky 71 milionů knih, z toho 13 milionů pro dětské čtenáře.

Cílem kampaně je zvýšit zájem našich politiků a veřejnosti o knihovny a ukázat, jak a proč jsou pro společnost důležité. Samozřejmě také ovlivnit politiky, aby nezavírali knihovny a aby jim poskytli dostatečné finanční prostředky na nákup knih a na provoz. Kampaň využívá také údaje z průzkumů, z nichž se dozvídáme, že 91 % Švédů je přesvědčeno o důležitosti knihoven, 68 % je ochotno platit zvýšené daně, které se použijí pouze k financování knihoven. Až 80 % Švédů má velkou nebo hodně velkou důvěru ke knihovnám a k informacím, které poskytují. Přes tyto údaje se 400 knihoven nebo poboček zavřelo a 450 000 žáků ve školách nemá přístup ke školní knihovně s personálem.

Konkrétně se *Růžová kampaň* snaží o znovuzhodnocení zákona o knihovnách, o zřízení národního knihovnického orgánu, o zlepšení přístupu ke všem službám knihoven, o zvyšování jejich kvality, o prohloubení mezinárodní spolupráce. Zároveň chce také diskutovat o možnosti kontinuálního vzdělávání knihovnického personálu.

V *Růžové kampani* spolupracuje Spolek švédských knihovníků se Svazem spisovatelů a kampaň bude pokračovat až do roku 2010, kdy jsou ve Švédsku nové volby. Nejdůležitější je samozřejmě trvale ovlivňovat veřejné mínění a k tomu dnes všichni používají stále silnějších a více sofistikovaných prostředků. Doufáme, že růžová barva nám pomůže probudit a ovlivnit naše okolí a ukázat, jak důležitý je knihovnický svět nejen pro duševní, ale i fyzické zdraví národa.

DO ČÍSLA PŘÍSPĚLI

● **Mgr. Josef Basl** – Oddělení mezinárodních výzkumů Ústavu pro informace ve vzdělávání ● **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze ● **Mgr. Petra Koutná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s. ● **Mgr. Monika Kratochvílová** – MZK Brno ● **PhDr. Ladislav Kurka** – Městská knihovna v Praze ● **PhDr. Eva Marvanová** – Národní knihovna ČR ● **Mgr. Petra Myšková** – Ústav informačních studií a knihovnictví UK v Praze ● **Mgr. Věra Pilecká** – Ústav informačních studií a knihovnictví UK v Praze ● **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze ● **William Sherman** ● **PhDr. Karel Sosna** – Parlamentní knihovna ČR ● **Mgr. Šimona Šimonová** – Knihovna města Hradce Králové ● **PhDr. Vladimíra Švorcová** – Střeďočeská vědecká knihovna v Kladně

**Krásné a spokojené vánoční svátky
a celý rok 2009 naplněný zdravím, pohodou,
osobními a pracovními úspěchy
přejeme všem našim čtenářkám, čtenářům,
knihovnicím, knihovníkům a obchodním partnerům.**

Vaše redakce časopisu Čtenář

NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Biblioteki v uslovijach reform : problemy i vozmožnyje puti ich rešenija : materialy ježegodnogo vsrossijskogo soveščanija rukovoditelej federalnyh i centralnyh regionalnyh bibliotek, Moskva, 21–22 nojabrja 2006 goda / red. – sostaviteli L. N. Tichonova, I. I. Šestopalov. /Knihovny v podmínkách reform. Problémy a pravděpodobné cesty jejich řešení : materiály výroční všeruské porady ředitelů federálních a ústředních regionálních knihoven, Moskva, 21.–22. 11. 2006./ – Moskva : Paškov dom, 2007. – 154 s. *Kdb 36.889*

CROWLEY, Bill : Renewing Professional Librarianship : a fundamental rethinking. /Obnovení odborného knihovnictví. Základní přehodnocení./ – Westport : Libraries Unlimited, 2008. – 173 s. *V 37.450*

ELLIOTT, Donald S. ...[et al.] : Measuring Your Library's Value : how to do a cost-benefit analysis for your public library. /Měření hodnoty tvé knihovny. Jak analyzovat ekonomickou efektivnost tvé veřejné knihovny./ – Chicago : American Library Association, 2007. – vii, 181 s. *Teb 37.414*

GREER, Robert C. – GROVER, Robert J. – FOWLER, Susan G. : Introduction to the Library and Information Professions. /Úvod do knihovnické a informační profese./ – Westport : Libraries Unlimited, 2007. – ix, 194 s. *Ke 37.409*

Libraries and Information Services in the United Kingdom and the Republic of Ireland 2007–2008 / Chartered Institute of Library and Information Professionals. – 34th ed. /Knihovny a informační služby ve Spojeném království a Irsku 2007 až 2008./ – London : Facet, 2007. – ix, 485 s. *Kfe 37.493*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

DAHL, Mark – BENERJEE, Kyle – SPALTI, Michael : Digital Libraries : integrating content and systems. /Digitální knihovny. Obsahová integrace a systémy./ – Oxford : Chandos, 2006. – 203 s. – (Chandos Information Professional Series) *Ts 36.637*

Elektronnyje dokumenty v bibliotekach Rossii : komplektovaniye, chraneniye, dostupnosť : materialy Vserossijskoj naučno-praktičeskoj konferencii : Rossijskaja nacionalnaja biblioteka 11–14 oktjabrja 2005 g. /Elektronické dokumenty v ruských knihovnách : doplňování, ochrana, dostup-

nost. Materiály všeruské vědecko-praktické konference – říjen 2005./ – Sankt-Peterburg : Rossijskaja nacionalnaja biblioteka, 2007. – 235 s. : il. *Abdf 8.645/B*

KROSKI, Ellyssa : Web 2.0 for Librarians and Information Professionals. /Web 2.0 pro knihovníky a informační pracovníky./ – New York : Neal-Schuman, 2008. – xiv, 209 s. : il., grafy *Ife 37.451*

Organizace knihovních fondů

Building Area Studies Collections / ed. by Dan Hazen and James Henry Spohrer. /Budování fondů zaměřených na teritoriální studium./ – Wiesbaden : Harrassowitz, 2007. – viii, 163 s. – (Beiträge zum Buch- und Bibliothekswesen ; Bd. 52) *Oa 36.951*

KAHN, Miriam B. : The Library Security and Safety Guide to Prevention, Planning, and Response. /Bezpečnost knihovny a průvodce prevence, plánování a odezvy ochrany./ – Chicago : ALA, 2008. – ix, 129 s. *OI 37.082*

Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. 1. díl / ed. Jana Poláková. – Praha : Národní památkový ústav, 2007. – 235 s. *Zb 37.597*

Understanding FRBR : what it is and how it will affect our retrieval tools / ed. by Arlene G. Taylor. /Porozumět FRBR – Funkční požadavky na bibliografické záznamy – co to je a jak bude ovlivňovat naše nástroje k vyhledávání./ – Westport : Libraries Unlimited, 2007. – viii, 186 s. *Od 37.259*

Sítě knihoven

Places and Spaces : public libraries for 21st century in Australia and New Zealand : Adelaide 31 March – 1 April 2006 : conference proceedings / ed. by Alan Bundy. /Místa a prostory. Veřejné knihovny pro 21. století v Austrálii a na Novém Zélandu. Materiály z konference 2006./ – Adelaide : Auslib Press, 2006. – 206 s. : il. *Teb 37.075*

Rozpor činnosti vybraných knihoven poskytujících VKIS v Moravskoslezském kraji v roce 2007 / zpracovaly Marie Šedá a Kateřina Bylková. – Ostrava : Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2008. – 52 l. : il., grafy, tabulky *Kqn 8.674/B*

ZEMÁNKOVÁ, Ladislava : Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2007 : zpracováno na základě Ročních zpráv o výkonu regionálních funkcí v roce 2007 v jednotlivých krajích ČR, poskytnutých krajskými knihovnami. – Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2008. – 82 s. : il., grafy, tabulky *Kfg 8.686/B*

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Deutscher Bibliothekartag, 98. výroční konference německých knihovníků, se bude konat v červnu 2009 v Erfurtu. Motto konference *Nový pohled na knihovny* naznačuje téma, jímž budou změny ve vnímání knihoven v politice, společnosti. Předběžná zpráva o této konferenci uvádí několik tematických okruhů pro přednášky a semináře. Patří k nim např. nové základy pro knihovnu budoucnosti, trendy organizace a řízení knihoven, budovy knihoven v budoucnosti, knihovny v komunitě, knihovny jako aktéři informačního trhu, staří a noví partneři pro spolupráci knihoven, aktuální stav a perspektivy vyhledávání informací nebo diskuse o elektronických službách.

(*BuB.* – 60, č. 9 (2008), s. 629)

Několik knihovnických spolků působících v Bavorsku připravilo zajímavou akci nazvanou *Wahlprüfsteine*, čili Volební prubířské kameny. Program byl zaměřen na letošní volby do zemského parlamentu. Knihovníci rozeslali všem politickým stranám registrovaným k těmto volbám dotazník, kterým zjišťovali, jak se jednotlivé strany staví k problémům bavorských knihoven. Politické strany se tak vyjadřovaly k právnímu zajištění knihoven, funkci knihoven jako nepostradatelné součásti vzdělávacího systému v Bavorsku, otázkám spolupráce knihoven se školami a informační podpory vzdělávání. Zapojení knihoven do předvolebního boje může působit rozporuplně. Na druhou stranu, při dodržení nestrannosti a vyváženosti, bylo užitečné, že se knihovníci orientovali v politických programech podle svého profesního zájmu. Bavorští knihovníci také věří, že s pomocí získaných materiálů budou schopni hájit své zájmy a kontrolovat plnění předvolebních slibů. Odpovědi politiků jsou vystaveny na stránkách BIB-Landesgruppe Bayern <http://www.bib-info.de/landesgr/bayern/aktuell.html>.

(<http://oebib.wordpress.com/2008/09/22/bib-landtagswahl-bayern-4-parteien-haben-auf-wahlpruefsteine-geantwortet/>; *BuB.* – 60, č. 9 (2008), s. 681–682)

Univerzitní knihovna v Bratislavě letos uskutecnila průzkum zpracování periodik ve sloven-

ských knihovnách, od roku 1996 již třetí. Jeho cílem bylo zjistit úroveň změn v této oblasti, zmapovat rozsah fondů periodik, objem ročně získávaných periodických zdrojů, finanční náklady. Zjišťovaly se statistické údaje o fondech periodik v institucích, finanční náklady na akvizici, způsob zpracování nepravých periodik, jak jsou zdroje využívány v informačních službách, jak jsou budovány automatizované katalogy, jaké automatizované systémy jsou používány ke katalogizaci, využívání mezinárodních standardů při katalogizaci periodik, úroveň věcného zpracování periodik, jak je využíván souborný katalog periodik, jak instituce spolupracuje při vytváření dalších souborných katalogů.

(*Bulletin UKB.* – č. 1 (2008), s. 13–25)

Slovenské knihovny se připravují na zavedení eura. Nyní, až do 16. ledna 2009, fungují v období duálních cen. Do konce roku 2008 je hlavní měnou slovenská koruna, od 1. ledna 2009 to bude euro. V přípravě na toto období knihovny zpracovaly do začátku srpna ceníky, které uvádějí poplatky přepočítané na euro podle pevného kurzu stanoveného k 8. 7. 2008. Kalkulace musela být hotova do začátku srpna a poté byly v knihovnách vystaveny ceníky s duálním zobrazením cen, a to až do 31. 12. 2009. Knihovny se řídí předpisy, podle kterých se duální zobrazení cen týká ceníků, upomínek, smluv, cenovek v obchodech a poplatků ve službách, účtenek z registračních pokladen, faktur, mezd, výpisů z účtů. Knihovníkům pomáhá tzv. eurokalkulačka, která přepočítává poplatek v korunách na euro a provádí zároveň potřebné zaokrouhlení. Ty knihovny, které nejsou rozpočtovými organizacemi, se mohou předzásobit eury v listopadu a prosinci 2008, pro rozpočtové organizace platí povinnost pokladnu k 31. prosinci vynulovat.

(*Knížnica – Roč. 9, č. 8 (2008), s. 3–4*)

V květnu letošního roku se v Univerzitní knihovně v Bratislavě konala výstava nazvaná *Z válečného alba fotografií letce RAF*. Šlo o fotografie generálmajora v.v. Ivana Schwarze, který byl přítomen na vernisáži. Válečný veterán byl účastníkem bitvy o Británii za druhé světové války jako letec britského Královského letectva.

(*Bulletin UKB.* – č. 1 (2008), s. 13–25)

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

23. část

aneb **Národ sobě II**

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ PÁTÝ

/ Regionální organizace SKIP 06

– Knihovnici Ústeckého kraje

Knihovníci z ústeckého regionu předávali své kameny do základů nové budovy Národní knihovny ČR společně a jejich delegace byla skutečně nepřehlédnutelná. Kameny byly čtyři a pocházejí z památných míst, která jsou dnes součástí historie našeho národa i státu: z bájně hory Říp a ze Stadic, kde poslové kněžny Libuše našli jejího budoucího manžela Přemysla a zakladatele panovnického rodu. Každý kámen měl svého patrona v dobovém kostýmu. Kámen z hory Říp provázal praotec Čech, stadický kámen měl průvodce dva – Přemysla a Libuši. Darovanému kamenu z Místní lidové knihovny v Kostomlatech pod Milešovkou je věnována samostatná kapitola (Kámen dvacátý šestý) stejně jako základnímu kamenu z keltského oppida od knihovny Regionálního muzea v Teplicích (Kámen dvacátý sedmý).

O tom, že knihovníci ze severu Čech přistoupili ke své účasti na chystaném happeningu na Letné zodpovědně a se vši vážností, vypovídá Alžběta Tománková z regionálního výboru SKIP a pracovnice SVK v Ústí nad Labem: „*Na výborové schůzi naší organizace SKIP nás paní Alenka Kysilková seznámila s chystanou akcí Národ sobě II a očekáváním, že se nenecháme zahanbit a i my dopravíme na Letnou nějaký ten kámen. Nevím, jak reagovaly ostatní přítomné kolegyně, ale mně se vybavil školní výlet a exkurze do Národního divadla, kde jsme měli možnost vidět základní kameny, věnované z mnoha významných míst našeho státu, a padla na mne beznadě. Praviděpodobně i ostatní kolegyně jsou také ovlivněné obrazem našeho kraje vytvářeným médii – doly, továrny a víc nic, takže jsme nějakou dobu jenom meditovaly, jak to jinde mají lehké, protože ve svém regionu mají historicky významná místa. ... Pak někoho napadlo, že vlastně nejsme zase tak bezvýznamná oblast, protože v našem „rajónu“ leží Říp, a kdyby se na něm nezastavil praotec Čech, kdo ví, kde by vznikl český stát? Od praotce Čecha a Řípu pak už nebylo daleko do Stadic, které byly zřejmě známé i v dobách dávných, když o nich věděla i kněžna Libuše. A nejen samotná kněžna, ale i její kůň, který sem došel pro knížete Přemysla...“*

Jedna věc je strategické rozhodnutí, druhá samotná realizace. Získat kámen z Řípu nebyl vůbec jednoduchý úkol. Jednak dnes toto území patří rodině Lobkoviců, jednak katastrálně spadá pod obec Mnetěš. A navíc jakákoli manipulace s přírodním majetkem podléhá schválení památkového úřadu. Knihovníci ze severu Čech měli tedy malou naději, že uspějí, natož aby se jim podařilo kámen získat k termínu slavnostního předání na Letenské pláni. Za svoje úsilí byli však nakonec odměněni a jejich záměr se jim podařilo uskutečnit.

První písemnou zmínku o Stadických nalezneme u Kosmase. V roce 1841 nechal hrabě Ervín Nostic v době, kdy byla celá oblast osídlena převážně německým obyvatelstvem a kdy germanizace území byla velmi silná, vystavět Přemyslu Oráčovi pískovcový památník. Stadice dnes katastrálně spadají pod obec Řehlovice, která se nachází deset kilometrů od Ústí nad Labem.

Na happeningu na Letné skupinu z ústeckého regionu na pódiu uvedla a vlastní předání moderovala Alena Kysilková. Čestná role předat základní kameny připadla řediteli Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem Aleši Brožkovi, který se ujal kamene z Řípu, a starostovi obce Řehlovice Josefu Macháčkovi, který předával kámen ze Stadic. Oba kameny byly spolu s dalšími dvěma z Ústeckého kraje posvěceny léčivou vodou z teplického Pravřídla, kterou v kameninovém džbánu převzala vedoucí knihovny Regionálního muzea v Teplicích Jana Michlová, aby ji předala senátorovi a teplickému primátorovi Jaroslavu Kuberovi. Ten pak vlastní světicí akt mírně radioaktivní vodou na letenském pódiu vykonal, i když ho mnozí podezírali, že to spíš byla nějaká voda ohnivá...

(Poděkování za pomoc a spolupráci Aleně Kysilkové, Alžbětě Tománkové, Miroslavu Bláhovi a Aleši Brožkovi.)

Příště: Regionální organizace SKIP 06 – Místní lidová knihovna Kostomlaty pod Milešovkou

Time Has Laid Its Attire Aside. Fashion in Manuscripts from the 11th–16th Centuries

Renáta Modráková

Překlad do angličtiny Kateřina Millerová a Sean Mark Miller

Anglická verze publikace „Čas odložil svůj šat. Móda z rukopisů 11.–16. století“, která přibližuje čtenářům poutavý svět módy a oblékání středověké a raně novověké společnosti českých zemí. Čtenář získá díky jedinečnému spojení dobových komentářů a doprovodného textu možnost seznámit se s vývojem odívání ve středověku i raném novověku. Přímou na základě dochovaných dobových iluminací jsou představeny různé typy oděvů rozdílných sociálních vrstev. Těžiště celé práce leží v rukopisném bohatství sbírek Historických a hudebních fondů Národní knihovny ČR. Publikace v české a anglické verzi vychází u příležitosti stejnojmenné výstavy, která se koná v Galerii Klementinum od 27. listopadu letošního roku.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 1. vydání, náklad 1000 výtisků, 99 s., 160 Kč
- ISBN 978-80-7050-551-9
- ISBN 978-80-7050-550-2 (čes. vyd.)

Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007)

Jiří Trávníček

Publikace vychází z vůbec prvního českého reprezentativního průzkumu zaměřeného na čtenáře a čtení, který se uskutečnil v roce 2007 pod patronátem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. a Národní knihovny ČR. Autor se nejprve zabýval fenoménem čtení knih a poté data z průzkumu uspořádal do několika oblastí: *kniha* (čtení, nakupování, půjčování, domácí knihovny), *čas* (volný a pracovní, čtení a jiná média) a nakonec *hodnoty*, s nimiž knihy spojujeme (preferenze, vlivy, postoje, návyky, důvody). V závěru jsou výsledky průzkumu konfrontovány s tradovanými předsudky, které o čtení knih, zejména v současné době, panují.

- Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR vydalo vydavatelství Host, 1. vydání, Brno 2008, náklad 1000 výtisků, 207 s., 249 Kč
- ISBN 978-80-7294-270-1 (Host, Brno)
- ISBN 978-80-7050-554-0 (Národní knihovna ČR, Praha)

